

S Z I G E T V Á R M O N O G R Á F I Á J A

/ Doktorí értekezés /

Szeged, 1969.

Készítette:

G ó b i J á n o s

biológia földrajz szakos középiskolai tanár

Diss. B 171

B E V E Z E T Ő

"Honfi, ha fellépendsz düledék várára Szigetnek
Sirva ne emlits szót sajnos eleste felől,
Ott hőe Zrinyi körül bátor dallái nyugoesznak,
Gyöngé panasz szózat bántja nagy álmaikat."

/Vörösmarty/

A költő soraival kívánom bevezetni Szigetvárról készült monográfiámat, azzal a célzattal, hogy teljes képet nyújtsak a fiatal város multjáról és jelenéről. Uttörő próbálkozásnak tekinthető, mivel a történetén túlmenően a természet-földrajzi adottságokra, s a gazdasági, kulturális és politikai élet egész területére kívánok betekintést nyújtani.

Ezúton akarok köszönetet mondani mindazoknak, akik dolgozatom megírásában segítettek. Itt köszönöm meg Dr.Krajkó Gyula kandidátus urnak a J.A.T.E. Gazdaság-földrajzi Intézet vezetőjének, Dr.Tóth József tanársegéd urnak, valamint Molnár Imre középiskolai tanárnak szíves segítségét, és mindazoknak, akik hasznos útbaigazításokkal munkámat segítették.

a Szerző.

I. A TELEPÜLÉS TÖRTÉNETE.

1./ A legrégibb időtől 1945-ig.

a./ A legrégebbi idők története.

Ha a település eredetére akarunk fényt deríteni, feltétlenül a történelem előtti időszakhoz kell visszanyúlni. Azon feltevésünket, hogy Szigetvár vidéke már az ősember lakóhelyét is képezte¹, a tudományos kutatások, valamint a régészeti ásatások is megerősítik. A fokozatosan szaporodó ősember leszorulva a hegyek barlangjaiból a sík vidék mocsaras területein keresett védelmet magának, lakóhelyét a vízben cölöpökre építette.² A hosszú itt lakás ideje alatt a cölöépítményeit egyre növelte, töltögette a mocsarat, és végül mocsárban Szigetet alakított ki, amelyet a praehistórikus régészet "terra marre" néven ismert.

A praehistórikus idők emberének maradványai az ásatások során előkerültek, vagy a véletlen hozta őket felszínre. Gonás³ határában kőbaltát, az Okor patak mentén kőcsákányt, Túskevár vidékén bronztekereseket találtak. Szigetvár és területén élő első nép, amelyről már írásos emlékeink vannak-különböző régi irodalmakban- a kelták voltak.

A kb. 400-500 évig tartó kelta uralmat a rómaiak váltják fel, időszámítás előtt a II.század elején.

-
1. Wosgerszky Mór kutatásai alapján
 2. Németh Béla: Szigetvár története
 3. Elpusztult községek a mai Szigetvár határában.

Pannóniának ezen részét, amely a korabeli feljegyzések alapján Sopianae-től /a mai Pécs/délre mintegy 32.000 katonai lépésre helyezkedett el Limosa névvel jelölték. Mocsaras voltáról kapta ezen elnevezését, ami minden kétséget kizáróan Szigetvárra utal.

A rómaiak uralma nem sokáig állt fenn, de rövid idő alatt is fejlett állattenyésztést és magas színvonalu földművelést alakítottak ki. A rómaiak után a népvándorlás következtében több nép váltotta egymást, így germán törzsek, gótok, hunok, longobárdok, míg huzamosabb ideig az avaroknak sikerült letelepedniük. A római kultúra folytatásának az avarok tekinthetők. Fejlett gazdasági tevékenységükről árulkodik az avar sírokban talált eszközök; sarlók. Majd az avarokat különböző szláv törzsek követték. A szlávok fejlett földművelést folytattak, és többségükben a keresztény hitre is áttértek.

b./ A honfoglalástól a török időkig.

A IX.században /896-tól/ a honfoglaló magyarok fejlett kulturával, és fejlett földműveléssel rendelkező szlávokkal találták magukat szembe. Somogy vármegye déli részén és Szigetvár környékén is Botond fejedelem ütötte fel a tanyáját. Az újonnan megszerzett területen a honfoglaló magyarok folytatni akarták korábbi életmódjukat. Gyökeres változást hozott Géza fejedelem uralkodása, a nomád állattenyésztésről a földművelésre tértek át, ami jelentős felvirágzást hozott.

A királyság első két évszázadában a Szigetvár környékén letelepedett bencés, majd a későbbi praemonstrei szerzetesek a kereskedelmet felvirágoztatták. A királyság első két századában Szigetvárról, mint településről semmi konkrétumot nem tudunk.

A XII.század közepén IV.Béla az Almás patak által körülzárt félszigeten apátságot hozott létre, és kolostort építtetett. A kolostoroközvetlen környéke lassan kezdett benépesedni, és minden adottsága megvolt arra, hogy várossá alakuljon át, ez a XV. században meg is történt. /1463-ban./ Ebben az időben a megerősített "templomkastély" körüli település erősen hasonlított a svájci un. váraljai településekhez.¹ Így Szigetvár első település formája váraljai településnek nevezhető. A városnak területe ebben az időben kb. 18 kh. Ezen vízzel körülzárt területnek mintegy 7-8 méter magasságu rőzsével befalt töltésfala volt. A töltés és az árék között un. kis sétálót hagytak, magán a töltésen pedig részeket az ágyúcsövek számára. A városnak három négyszögletes bástyája volt. DK. a Kesas, DNy. a Henyei bástya állot, míg az ÉK. sarkot a Bagotai bástya védelmezte. A XIII.századi oklevelek a szigetet Lázár szigetnek nevezik. A név minden valószínűség szerint csekély hasznára utal. A szigetet magát pedig ebben az időben a Szigethy család birtokolta.

A vár alapítójának Szigethy Anthymust tartják, majd az ő unokája Szigethy Oswald a XV.század első harmadában egy két méter vastag falu három emeletnyi magas kör alaprajzu téglatornyot építtetett, melynek maradványa a legutóbbi ásatások során kerültek elő.

1463-ban már a Garay család birtokolja a várat, annak kihalásával pedig az Enyingi Török család kezére kerül 1473-ban. A lakosság nagyobb arányú szaporodása következtében túlnőtt az ó-város keretein, és egy új-városrész építése vált szükségessé. Az ó-várostól délre a XV.század első felében még egy új külváros keletkezett, amelynek falai kevésbé voltak megerősítve, mint az ó-városé, és területe is kisebb volt. Az ó-várostól északra ugyancsak egy várat hoztak

1. Dr. Printz Gyula: Európa városai 73-74. oldal.

létre kisebb szigeten. A szabálytalan négyszög alakú sarkait bástyákkal erősítették, és az ó-várossal gerendahíd kötötte össze. Falai részben kőből és téglából épültek, de zömét fonott sövénynyel megerősített földtöltés alkotta. Ez az erődítmény a jelenlegi Szigetvár elődjének tekinthető. A vár közepén egy téglából és kőfallal megerősített 36 méter átmérőjű belső vár állott, amelyet még 5 öl széles vizes-árok védett. A vizes-árok és a mocsár az aránylag gyengén megerősített vár természetes erősségét szolgálták.

Amikor Török Bálintot a törökök 1541-ben elfogták, a támasz nélkül maradt felesége /Panflinger Katalin/ a várat átadta Ferdinándnak. Így Szigetvár királyi birtok lett.

Ferdinánd látva a vár jelentőségét, miután Buda, Siklós, és Pécs elesett, állandó, megerősített őrséggel látta el Szigetnek várát. A várnak több nevezetes kapitánya volt. Ezek közül említésre méltó Kerecsényi László, aki már 1554-ben sikeresen visszavert egy török támadást. Valamin t Horváth Stancsics Márk, aki a budai Ali basa 25.000 fős seregét sikeresen visszaverte. A várkapitány elbeszélése alapján érdekes képet kapunk a vár ostromáról, amelynek dokumentumát a mai napig is a Szigetvári Múzeum őrzi. Miután az ostromló törökök lerombolták és felégették a várost, a lakosság a várba menekült. A törökök lecsapolták a vár-árkot, és a mocsáron át fatörzsekből, gerendákból utakat építettek, így jutottak el a bástyáig, hogy azokat felrobbantsák. Ekkor a védők halált megvető bátorsággal kirohantak, Szegcsői Máté és Radován hadnagyok vezetésével a fából készített utakat felgyújtották. Három nap, és három éjjel égett a tűz és közben a nádor felmentő seregei közeledtek Babócsa felől. Látva ezt Ali basa, és felhagyott az ostrommal, visszavonult Pécs felé. Az erősen megrongá-

lódott vár helyreállításához nem kapott anyagi támogatást, és lemondott tisztéről, csak egy évvel később, 1558-ban foglalta el ismét, amikor a kért támogatást megkapta. Horváth Márk halála után, 1561-ben gróf Zrinyi Miklós lett a vár tejhatalmu ura.

A Zrinyiek Dalmáciából származnak, De Brebiró család sarjai. Oligarchikus törekvései miatt összeütközésbe kerültek Károly Róberttel, majd Nagy Lajossal, így Magyarország vetélytársával Velencével kezdték felvenni a kapcsolatot. György, a család egyik férfi tagja, hűséget fogadva visszatért, és ekkor Nagy Lajostól ajándékba kapta a horvátországi Zrin várát. Ekkor a család ősi nevét elhagyta, és Zrinyinek nevezte magát. Ez a nevezett György volt a Zrinyiek őse.

Az ő várkapitánysága alatt zajlott le a vár világhírű várostroma, és ezután több mint 100 esztendőse török uralom vette kezdetét.

" Egy havi kemény ostrom után 1566. szeptember 7-én győzött csak a 100.000 török a 3.000 vitéz magyar felett, a 200 ágyú elhallgattatta az 54-et. A vár töltésfalai romokban hevernek. A győzelemittas kincskereső janicsárok a belső vár közepén lévő kerek toronyba hatolnak. A várnak bányája Zircinszki a belső várban lévő lakásán több ezer kantár¹ lőport rejtett el, s midőn a hit-harcosok egyike a lőporraktár kilincsét megnyomta, annak forgójáról tűz támadt, s Allah-nak néhány ezer szolgája a levegőbe röpülve vértanúvá lett."²

" Istvánffy Miklós az elveszettek számát 3.000-re becsüli."³

1. egy kantár = 56 kg.

2. Hal Pál: Szigetvár 1688-ban és 1689-ben.

3. Németh Béla: Szigetvár története 267. oldal.

c./ Szigetvár a török uralom alatt.

A vár elfoglalása után a törökök haditanácsa úgy döntött, hogy a várat újjáépítik. Az újjáépítést a modern harcászat és haditechnika igényeinek figyelembevételével végezték el. A vár látható mai formáját már a törökök építették téglából és a Mecsekéből leszállított kövekből. A török építészeti stílusjegyeit ma is megtaláljuk a várban és a városban egyaránt. A régi települési formát keretként meghagyták az újjáépítés során.

Szigetvár I. bégje Iszkander volt. A vár és a város rendbehozása után a törökök a megmaradt lakosságot nem tűrték meg a környéken. Ilyen intézkedések következtében Szigetvár lakossága erősen lecsappant, és az 1571-i kincstári összeírás, mindössze kilenc cigánycsaládot számol Szigetváron. A megritkult lakosság pótlására a törökök rác származású martalócokat, és bosnyák családokat telepítettek be. Ezek főleg mesteremberek voltak, kései utódaik ma is megtalálhatók Szigetváron. Jellegzetes zeg-zúgos településük a tipikus "balkáni" építkezést példázza. A török időben Szigetvár katonai és közigazgatási szerepe folyton nőtt. A hódoltság első éveiben járási székhely, /nahie/ 1571-ben pedig hét járásra gyakorolt közigazgatási jogot, mint megye székhely. /szandzsák/. Ez utóbbi jellegét a hódoltság egész időszaka alatt megtartotta. Déldunántúlon a legfejlettebb török kultúrával itt találkozunk. Híres középiskolája volt itt a törököknek, neves költőjük Slidide is itt tanított. Építészeti emlékei ma is megtalálhatók, pl; a plébániatemplom, Korán iskola. Fejlett vízvezeték hálózatuk nyomai ma is jól kivehetők a Vár utcában. Szigetvár visszafoglalását Vechi Gábor készítette elő.

1689. februárjában a kiéhezett törökök békésen elvonultak. Ezzel Szigetvár felszabadult a 122 éves török uralom alól. Azok a törökök, akik nem kívántak elvonulni, Szigetváron vagy környékén letelepedhettek. Valószínű, hogy a ma is megtalálható Szulimán, Deli, Delibeli, családok az itt megtelepedett törökök kései utódai.

2./ S z i g e t v á r 1689-től 1945-ig.

A török hódoltság megszűnte után Szigetvárra a lassú fejlődés napjai köszöntöttek. Vechi ezredes legfőbb gondja az volt, hogy a várost és a várat a lehető leggyorsabban lakhatóvá tegye, valamint az elmenekült lakosságot visszatelepítse, vagy pótolja. Az időközben visszaszálingózó rácok az itt maradt törökökkel keveredve, az un. bosnyák lakosságot alkotják. A bosnyák lakosság a Pécsi úttól északra, a korábbi rác-település helyén építkeztek, megőrizve a sajátos építési formákat. A vár és a város helyreállítása olasz mérnök tervezésével 16 esztendő telt igénybe, a törököktől átvett alapokon. A visszatelepített iparosok védelmére, céheket hoztak létre, hirnévre tettek szert. Szigetváron már ebben az időben híres csizmadia, szücs, bognár, mészáros, és lakács céhek működtek.

A vár és a város elkészülte után alig 30 évre bekövetkezett nyugalmas napok arra birták a haditanácsot, hogy Szigetvár katonai jellegét megszüntesse. Így 1740-ben a várban állomásozó katonaságot felszámolták, csak egy hadnagy és néhány közkatona képezte a továbbiakban a város helyőrségét.

1769-ben ezeket is elhelyezték, ezzel a vár hadi jelentősége véglegesen megszűnt.

1748-ban Mária Terézia Neffezer Jakab bárónak adományozta 50.000.- Ft-ért, minden jogával együtt. Ettől vette kezdetét a földesúri perek korszaka. A katonai szolgálatot teljesítő lakosság adót nem fizetett, és nem akart beletörődni a jobbágyi terhek viselésébe.

A város 1769-ben a Festetich család birtokába kerül, sőt Festetich Lajos 1784-ben a várat is megveszi. Ebben a z időben végzik el a vár körüli mocsaras tó lecsapolását, és az Almás patak szabályozását. A város lakók száma és anyagi ereje is jelentősen megnőtt, az elkezdődött terjeszkedés hozta létre Szigetvár kanzsai város részét, amely területét tekintve a legnagyobb.

1827-ben Czinderi László birtokába kerül a vár és a város, a hozzá tartozó uradalmakkal együtt. Tovább folytatódott a város szépítése, csinosítása, sőt bizonyos ipari létesítmények alapítására is sor került. Czinderi által alapított dohány- és szivarka, és ecetgyár Szigetvár ipari életét fellendítette. /közgyűlési jegyzőkönyvek 1858./

1860-ban unokájának, Wenchein Leontinnak házassága folytán Szigetvár gróf Andrássy Aladárnak a birtokába került. Az ebben az időben fellendülő mezőgazdasági és ipari termelés szülte anyagi jólét Szigetvár nagyarányu fejlesztését tette lehetővé. Közutakat, járdákat helyreállították, a közvilágítást néhány petróleumlámpával oldották meg, sőt Barccsal, Nagyatáddal szemben Szigetvárnak sikerült a kórházat is megkaparintania.

1868. május 2-án a Pécs-Barcs közötti vasútvonallal bekapcsolódott az ország vérkeringésébe. Az 1900-as évek elején nagyméretű építkezés kezdődött, melynek költségeit a helybeli polgárság, és Biedermann Rezső báró finanszírozta.

3./ S z i g e t v á r n a p j a i n k b a n .

A 900-as években megindult egyenletes fejlődést az első és második világháború megállította, sőt visszavetette. Az 1945-ös felszabadulás jelentős változást hozott Szigetvár életében. Az egyházi és uradalmi birtokokat a parasztok kezébe adták, a gyárakat és üzemeket államosították. Új iskolák, egészségügyi intézmények, középületek gazdagítják Szigetvár városképét. Az ipari üzemek jelentős fejlődésen mentek át, és sok esetben túlnőttek nemcsak a megye, hanem az ország határain is. A mezőgazdaság fejlődésének fontos határátköve az 1959-es esztendő, ekkor fejeződött be Szigetváron a mezőgazdaság szocialista átszervezése.

Szigetvár legnagyobb kincsét, a várat is megmentették a pusztulástól, a Baranya megyei Idegenforgalmi Vállalat gondozásában teljesen restaurálták. Így a megye kiemelkedő jelentőségű történelmi műemléke teljes pompájában a látogatók rendelkezésére áll. A nagyarányú fejlesztése 1966-ban a magyar városok sorába juttatta Szigetvárt, ezzel újabb és szélesebb teret nyitva a történelmi nevezetességű város fejlődésének.

4./ S z i g e t v á r a m ű v é s z e t i á g a k b a n .

Szigetvár nagy jelentőségű történelmi eseményeit az irodalomban és a képzőművészetekben egyaránt megtaláljuk, A sok hazai művész mellett igen sok külföldi író foglalkozott, illetve örökítette meg a jelentős történelmi események főbb mozzanatait.

Az alábbiakban csak izelítőül kívánok egy párat felsorolni :

a./ Irodalmi emlékek;

Cservenkó Ferenc /Zrínyi belső inasa/ életben maradt és az első hiteles prózai tudósítást adta Szigetvárról.

Schaeßerus /erdélyi szász költő/ 1571-ben kis eposzt írt az ostromról.

Petrus Abbinus Nivemontánus /wittenbergi tanár/ "De Sigethó Hungariae propugnaculó" 1587-ben.

Istvánffy Miklós /korabeli feljegyzések/

Zrínyi Miklós: "Szigeti vészedelem"

Kónyi János: "Magyar hadi románc" vagy "Gróf Zrínyi Miklósnak Szigetvárrban tett vitéz dolgai" 1799-ben.

Fényes Elek: "Szigetvár ostroma" 1857-ben.

Királyi Pál: "Szigetvár 1566-ban" 1858-ban.

Gaál Mózes: "A legnagyobb magyar" vagy "Zrínyi Miklósnak a hősnök kistóriája" 1880-ban.

Donászi Ferenc: "Szigetvár és Eger hősei" 1902-ben

Benedek Elek: "Nagy mesterek élte" /Köztük Zrínyi/
1906-ban.

A felsorolteken kívül Csokonait, Kölcseyt, Vörösmartyt,
és Mikszáthot is megihlették a szigetvári események.

b./Képzőművészeti emlékek;

Székely Bertalan: Zrínyi kirohanása /Déryné Múzeum -
Debrecen/

Hollósy Simon: Zrínyi kirohanása /Püspöki palota - Sze-
ged/

Mészöly Géza: Szigetvár /Magyar Nemzeti Galéria - Bu-
dapest/

Peter Krafft: Zrínyi halála /Szépművészeti Múzeum -
Budapest/

Nicoló Nelli: Zrínyi Miklós képmása - 1567-ben készült.

Ismeretlen festő: Zrínyi levágott feje.

Kiss Ernő: /ma is élő népművész/ Zrínyi kirohanása.
/ 200 x 80 cm-es kompozíció, fafaragás/

Róna József: Zrínyi-szobor /Budapest, Körönd/

II. A TELEPÜLÉS MONOGRAFIAI KIALAKULÁSA

Ismeretes, hogy minden település kialakulását, és fejlődését természeti /természet-földrajzi/ és társadalmi energiáknak köszönheti. Szigetvár esetében a legerősebb természetes telepítő tényező; a várvédelem, a kedvező klimatikus és talajadottságok voltak. Majd a későbbben kialakuló "várалjai település" iparosodása következtében elnyert kedvező polgárjogi vonzatták a betelepülőket. Ez utóbbi nagy jelentőséggel bíró társadalmi tényezőként könyvelhető el. Már a barlangjából idehúzódó ősember is biztonságban érezte magát a "terra mare" mesterséges cölöpépítményein, amelyet őnmaga készített. Szigetvár helyén a legrégibb település, melynek emlékeit írásos dokumentációk őrzik; Limosa volt.

Bár egyes kutatók Limosát a mai Ihafa helyére teszik. A honfoglalás utáni I-II évszázadban letelepedett nencés, majd praemontrei szerzetesek alapították azt a települést, amely kizárólag Szigetvár legkorábbi elődjének tekinthető. Mint már említettem Szigetvár első települési formája "várалjai település" / Print nyomán/ A szigetet ebben az időben Lázár-szigetnek nevezték, és a Szigethy család birtokolta. A templomkastélyt erős fállal vették körül, és lassan megindult várossá fejlődése. A vár alapítása Szigethy Anthyus nevéhez fűződik. Városi jogokat 1446-ban nyert el. Az így keletkezett város téglalap alakú volt, Nyugat-Kelet irányban 264 méter széles, Észak-Dél irányban 394 méter hosszú, kb. 18 kh. A korabeli oppidumokhoz hasonlóan közepes méretű, két utcája, és 86 darab háza van ebben az időben. A XV.század végén három bástyával erősítették meg, akkor épül DK-en a Kasas, DNy-on a Henyai, és ÉK-en a Bagotai bástya.

A szaporodó lakosság hamarosan túlnőtte az említett város kereteit, így a XV. század első harmadában az ó-vároستól délre újabb vár építése vált szükségessé. Ezt az új-városrészt külvárosnak nevezték, az előzőnél méreteiben is jóval kisebb. Ugyancsak a XV.században az ó-vároستól északra is

építettek egy várat, melyet az ó-várossal gerendahíd kötött össze. Ez utóbbi vár kb. a jelenlegi Szigetvári vár helyén állott, csak más formában. Csak részben építették kőből és téglából, zömmel gerendából, fonott sövényből álló falait földtöltéssel erősítették meg. Az említett várat mecsárral vették körül, amely védelmi célokat szolgált. 1566-ban Szigetvár török kézre került, és kezdetét veszi a 120 éves török hódoltság. A törökök a megrongálódott várat helyreállították, a vár ekkor nyerte el mai alakját. A törökök egész sor építkezéssel gazdagították az akkori Szigetvár látképét, amelyek közül ma is több teljes egészében, vagy nyomokban ránk maradt.

Az ó-városban két mecsetet építettek, az egyik a jelenlegi Zárda utcában állott, a másik pedig a mai plébánia templom.

Ugyancsak a törökök építették az új-városban ma is látható Korán iskolát, a bég számára pedig a mai Rákóczi utcában; lakóházat.

A lakosság pótlására idetelepített rácok a vártól keletre eső részen telepedtek le, a Hosszú utca, a Turbéki út, és a Pécsi út közötti területen. Ezen a területen hozták létre a sajátosan épült zeg-zúgos balkáni jelleget mutató ún. "rácvárosi" településüket. A török hódoltság ideje 1689-ben fejeződött be, Vechu gróf ekkor foglalta vissza a várat.

A visszafoglalás után többször cserélt gazdát Szigetvár. Fejlődésében lassá és egyenletes tendencia állt be, amit csak a két világháború eseményei zavartak meg.

Szigetvár utca hálózatának kialakulásánál jelentős szerepet játszanak a kilenc irányból összefutó utak.

Az egyik legfontosabb települése Nyugat-Kelet irányban átmenő főútvonal, /6-os műút/ amely a település egyik fő tengelyének tekinthető. Többé-kevésbé ezen az útvonalon haladt át a rómaiak által épített hadiút, amely Valeriana tartomány

tartomány székhelyét Sopianae-t /mai Pécs/ kötötte össze a Birodalom többi részével. Ennek az útvonalnak a hossza a mai Szigetvár területén kb. 4 km.

„József A. utca /nyugati része/

A „vár” /déli része/

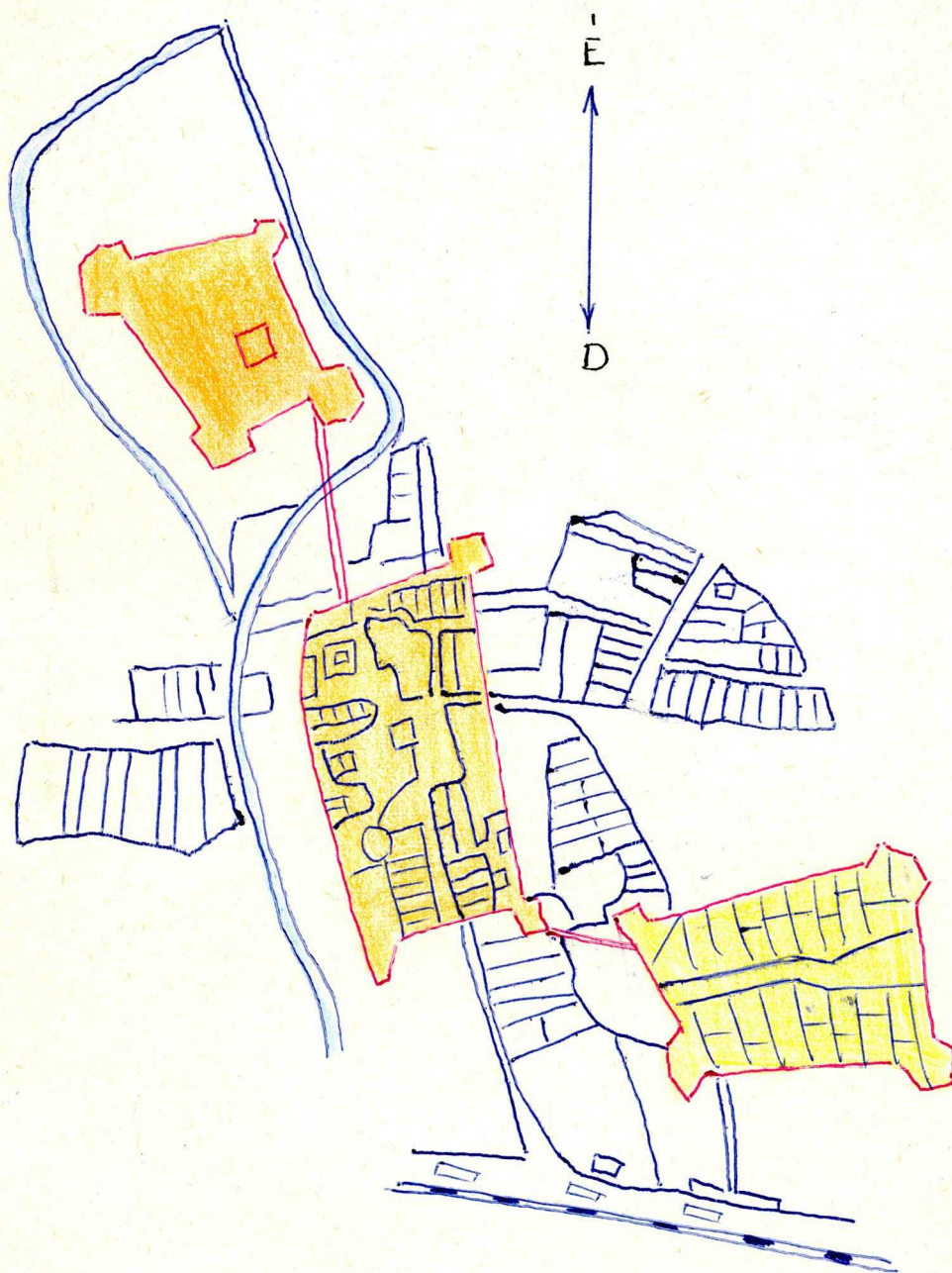

Belvárosi utca részlet

Zórdá utca

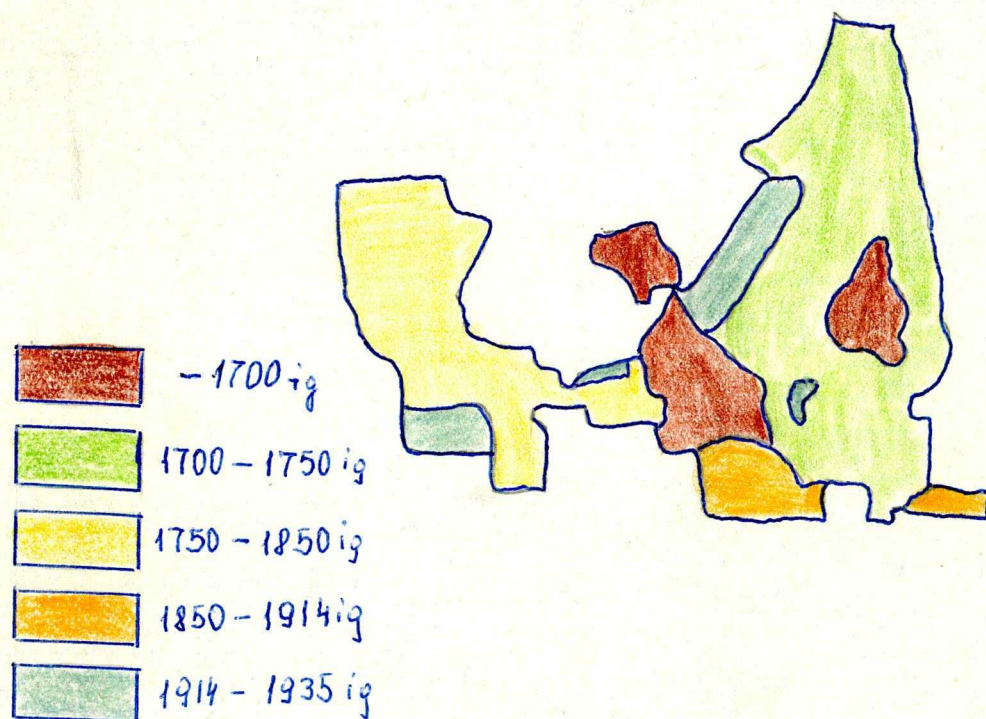
Szigetvár hajdani képe a maira fektetve /Szentirmay nyomán/

- A vár
- Ó-város
- Új-város

Ezen utvonalból a város Ny-i részén elágazások vannak; Hobol, Barcs, Hárságy, Kaposvár, míg a K-i részén Pécs, Dencsháza, Becefa, Mozsógó, Kaposvár felé.

A XVIII.század folyamán intenzívebben meginduló település fejlődés az ó-város területén a vártól K-re és D-re kezdődött. A céhekbe tömörülő iparosok, kereskedők a két külvárost hosszanti irányban átszelő útvonalak mentén telepedtek le szívesen. Így a morfológiai kialakulással párhuzamosan egy un. funkcionális morfológia képe kezd kirajzolódni. Az utcahálózat kialakulásánál nagy szerepük van a főutakra merőleges dűlőutaknak, amelyek a főútvonalra merőleges utcák közvetlen tartozékai.

Szigetvár fejlődése 1700-tól 1914-ig

Érdekes eredményhez jutunk, ha összehasonlítjuk Szigetvár 1786-ban és 1858-ban készült térképét. A két időszak között eltelt 72 esztendőben a település fejlődése óriási. A korábban készült térképen a várost átszelő főútvonalból É-ra kiágazó Basa, illetve Kaposvári utca csak szórványosan települt, míg az utóbbi térképen ezek az utcák teljesen betelepültek. Hasonló eredményre jutunk a Sándor utca

környékének vizsgálatakor is. Az 1786-ban készült térképen a Magyar, Mozsgó, és Török utcák még nincsenek jelezve, addig az 1858-ban készült térképen már mint jelentős utcák vannak feltüntetve. Az ó-városban keletkezett szűk belvárosi utcahálózat kialakulásában a település zsidó lakosságának nagy szerepe van. Az 1828-51-ig felépült zsinagóga körül, mintegy 300 főnyi zsidóság vertikálisan települt lakóházai emelkednek. A belváros további kialakulása erősen alkalmazkodott a belvárosban helyet foglaló középületekhez, valamint a plébániatemplomhoz, és a Ferencrendi templomhoz. A város betelepülésének egyik fontos tengelye volt a Hosszu utca, /ma Szabadság út/ ez az útvonal az 1786-os térképen is látható. A Cigány, Szolimán, Almás utca a településen átfolyó kis-Almás medre mentén települt. A Hosszu utca és a Turbéki utca között kialakult zeg-zúgos település erősen balkáni jellegű. A belváros, rácváros és Sánc között foglalt helyet a vásártér, amelyre később fontos középületeket építettek. /Egészségház, Pénzügyőri lakatya, Járásbíróház./

Járásbíróház épülete.

Az 1960-as években sor került a vásártér teljes beépítésére és parkosítására. Itt épült fel Szigetvár reprezentatív

filmszínháza, és egy új modern lakónegyede. A vasútvonal megjelenése után /1868/ az utcákat mérnöki tervek alapján kezdik építeni. Elsőnek megépül a Rákóczi út, majd ezt követően a Vár utca, Török utca, Ferencziek utcája, valamint az Egylet utca megépítése.

1920-tól a város Ny-i részén a Kárpátok utcának, mint tengelynek a két oldalán, erre párhuzamosan épült ki az un. tisztviselőtelep, a maga villaszerű épületeivel. Itt jelenleg is intenzívebb az építkezés.

Szigetvár fejlődésére hatást gyakorol a közeli Pécs és Kanizsa. Ezek fejlődésében visszavetették. Főleg Pécs szivóhatása érvényesült, és még ma is a legjobban érvényesül Szigetváron. Míg Szigetvár a közeli Szentlőrinc, Barcs és Sellye településekre gyakorol erős hatást. A járás területén, sőt a megyében egyetlen község sem versenyezhetett Szigetvárral.

Jórasi Tanács

A morfológiai kialakulással kapcsolatosan meg kell jegyezni, hogy két nagyobb "építkezési hullám" süpört végig Szigetvár területén. Az első a 900-as évek elején, amely építkezések finanszírozását a község lakossága mellett báró Biedermann Rezső és neje vállalta. 1896-ban alapították a kórházat, majd 1902-ben felépült a mai gimnázium épülete, 1905-ben pedig a leányiskola.

/ utca részlet / József A.u.

Gagarin tér a Zrínyi szoborral.

1906-ban építették a négy és fél méter magas Zrinyi emlékművet, ahol a város lakossága évről-évre lerója kegyeletét a Szigetvári hős emlékére.

1912-ben készült el az impozáns községháza épülete, 1923-ban pedig az első világháború hőseinek állítottak emlékoszlopot. A község csinosítását a két világháború között alakult "Szigetvári Szépészeti Egylet" vette a kezébe. Munkájuk nyomán a Rákóczi út szép fái ma is kellemes látványt nyújtanak. 1927-ben történt a város villamosítása. A második világháború közeledtével az építkezés lassúbbodik, sőt a háború alatt teljesen leáll. A felszabadulás után főleg a 60-as években indult meg Szigetvár nagyobb arányú fejlesztése, amelynek során a hajdani nagy község várossá nőtte ki magát.

1966. október 1-vel várossá nyilvánították, és ezzel fejlődésének újabb, tágasabb szakasza kezdődött meg. Csinosításával arra törekszenek, hogy méltó helyet foglaljon el a magyar városok sorában.

Szigetvári Zrinyi emlékmű.

A továbbiakban megvizsgáljuk a szigetvári lakásépítkezések helyzetét, valamint a szigetvári lakások állagát.

S z i g e t v á r o n é p i t e t t
l a k á s o k .

Megnevezés:	1960.	1961.	1962.	1963.	1964.	1965.	1966.
Épített lakások száma:	70	111	98	62	58	58	61
ebből :							
1 szobás :	15	31	2	9	9	3	3
2 szobás :	44	63	96	43	37	41	44
3 vagy több szobás :	11	17	-	10	12	14	14
Konyhával	66	111	98	62	58	58	59
fürdőszobával	45	39	50	20	22	44	50
villannyal	69	105	87	60	45	58	61
vízvezetékekkel	9	30	52	19	15	36	48
Megszűnt lakások :	12	11	19	16	14	14	10
Összesen :	2589	2689	2768	2814	2814	2902	2953

Az 1960-as évi népszámláláskor Szigetváron 396 olyan épület volt, amely 1900 előtt épült. /27,8 %/ A lakások 54,6 %-a 1900--44 között épült, míg 17,6 % 1945-1959 között épült.

Az épített lakások száma nagyság és felszereltség szerint
területi részletezésben.

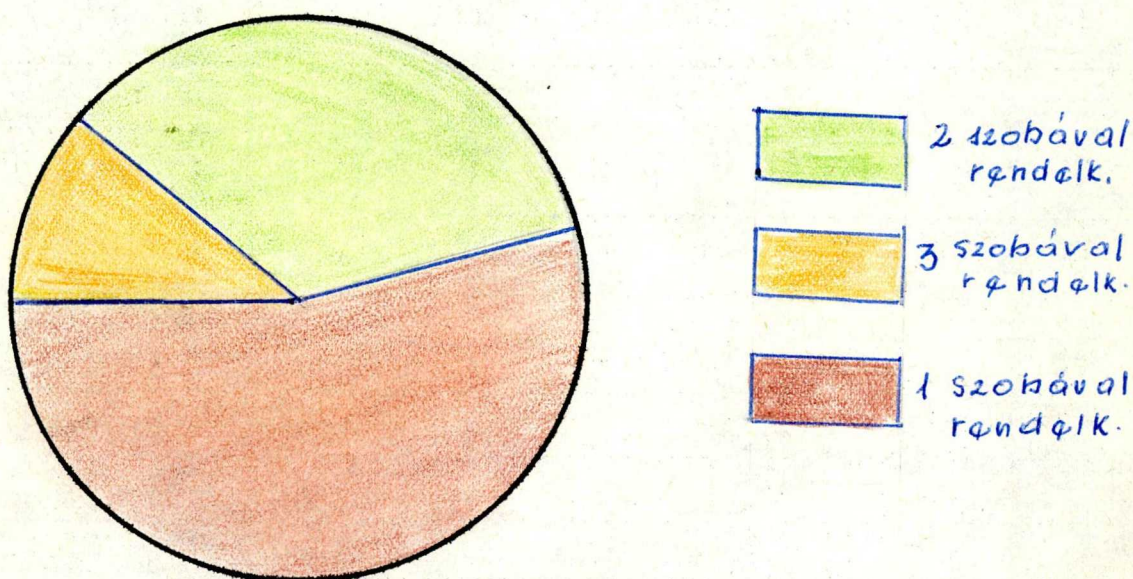
1967-ben.

<u>Járásban</u>	összes	E b b ö l			
	lakás	2 szobás	3 szobás	vilannyal ellátott	viz.vez. ellátott
	É p í t o t t lakások száma :				
Mohácsi	120	47	61	120	44
Pécsi	250	123	97	250	53
Sásdi	129	73	42	129	17
Siklói	256	127	56	256	116
Szigetvári	46	31	9	46	7
<u>Városban</u>					
Komló	65	40	6	65	62
Mohács	180	135	45	180	78
Szigetvár	80	68	8	80	63
Pécs	1555	1280	177	1555	1500

Épített lakások száma

<u>Járásban</u>	1964 év	1965 év	1966 év	1967 év
Mohácsi	85	87	98	120
Pécsi	146	187	210	250
Sásdi	97	95	85	129
Siklói	65	123	180	246
Szigetvári	43	40	42	46
<u>Városban</u>				
Komló	323	446	111	65
Mohács	71	115	214	180
Szigetvár	58	58	61	80
Pécs	1415	1346	1154	1555

A település területén a lakások 90 %-a magántulajdonban, 10 %-a állami tulajdonban van. Ebből látható, hogy a lakások zöme családi ház. A talajvíz szint magas volta miatt csak 28 ház van teljesen alapincézve, és 222 részben alapincézve. Ugyancsak a népszámláláskor nyert megállapítást, hogy a lakások zöme, 53 %-a egy szobával, ugyanakkor 38 %-a két szobával, és csak 9 %-a rendelkezik három szobával.

A lakások %-os megoszlása szobák szerint.

A szobák megoszlása
padozatauk szerint. / %-ban /

Megnevezés :	1949.	1960.
Melegpadló :	76	80,8
Hidegpadló :	2,7	5,2
Vertföld :	21,3	14,

Erősen falusias építkezési módra vall a lakások felszerelése. 89 %-a villannyal ellátott, 22 %-a vízzel ellátott, és mindössze 16,6 %-a rendelkezik fürdőszobával.

1949-ben a 100 lakásra jutó lakosok száma; 410 fő. 100 lakószobára jutó lakosok száma; 241 fő. Ez a két szám 1960-ra 352-re, illetve 234-re javul. Az utóbbi években egyre többet fordítanak a lakások, járdák, és az utak felújítására. 1965-ben 1,7 millió Ft-ot fordítottak a tanácsai kezelésű házak felújítására.

S z i g e t v á r ú t v i s z o n y a i
1965. d e c e m b e r 1-én

Megnevezés :	Hossza km-ben	Területe 1000 m ² -ben
Összes utca:	17	70
ebből kiépített:	7	34
Összes járda:	29	29
kiépített :	21	21

Összegezve megállapíthatjuk, hogy Szigetvár jelenlegi fejlesztési üteme kielégítő, melynek során a falusias jellege teljesen eltűnik, sajnos ezen utóbbi jellegét a hozzátartozó külterületek erősen fokozzák.

III. A NÉPESSÉG ALAKULÁSA. NÉPMOZGALOM.

Országos viszonylatban is ritka az a város, amelynek lakossága annyi változáson ment volna keresztül, mint éppen Szigetváré. A jelenlegi lakosságnak igen csekély töredéke vallhatja magát az első telepések kései utódjának.

Az idegenek beözönlése a török uralom alatt vette kezdetét, és utána csak fokozódott. Tudjuk, hogy a törökök a gyér lakosság pótlására rácokat telepítette be. 1726-28-as évek Szigetvár, sőt Baranya elnémetesítésének ideje. A közeli Horvátországhól is történt bevándorlás Szigetvár területére. A település zsidó lakossága pedig gróf Festetich korában telepedett meg Szigetváron.

A legrégibb lakosságnak megállapításakor csak becslésekre szorítkozunk, többé-kevésbé megbízható adatok csak a XV. század közepétől állnak rendelkezésünkre. 1551-ből származó első hiteles adat szerint a városban 1338 lakos élt.¹

A törökök első ostroma után 1556-ban a város lakossága 2590 fő.²

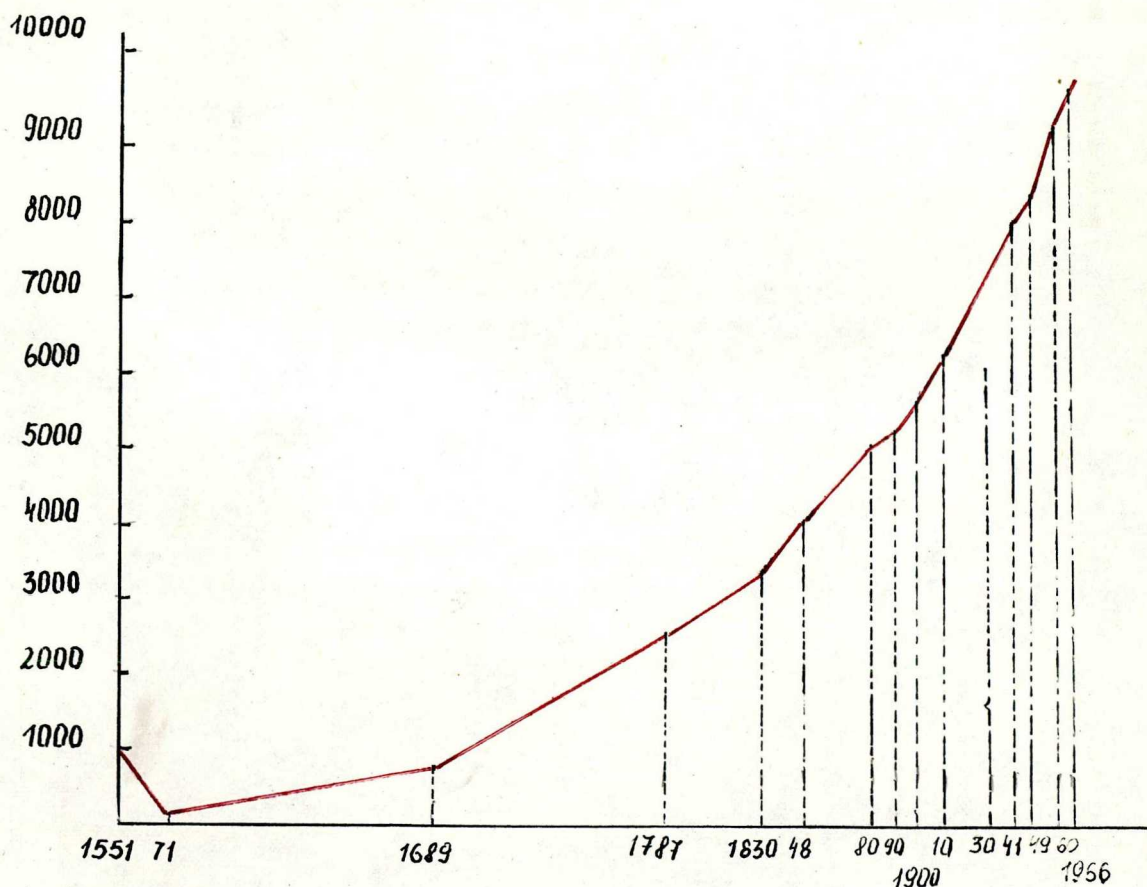
A török hódoltság első éveiben tartott kincstári összeírás alkalmával /1571-ben/ a városban kilenc cigány családot számláltak. Ha a cigányok szaporább voltára tekintettel, családonként a megszokott 5 fő helyett, 8 fővel számolunk, akkor is csak 70-80 fő körül mozog a romjából újjáéledő város lakóinak száma. A hódoltság idejéből a lakosságra vonatkozó számszerű adatok nem maradtak ránk. A törökök elvonulásakor mindössze 600-an voltak /1689/, de ez a szám nem tekinthető a város tényleges lakosságának, mivel a betelepített rácokról számszerű adataink nincsenek. A Pragmatica Sanctio korában a város területén 3 nemes, 55 zsellér, és 39 takács család élt.

-
1. Országos Levéltár-Benigna: 1567. 166. oldal.
 2. Németh Béla: Szigetvár története 236. oldal.

Ennek alapján /5 fővel számolva családonként/ a város lakossága 485 fő.¹

1830-ban a város már 3233 lakóst számlált. A gyarapodás üteme évenként 11 %, míg az országos szaporodási átlag ugyanezen időben 7-8 %. 1840-ben a település lélekszáma; 3.800. Ez a szám 1848-ra 4.017-re emelkedett. Az első hivatalos népszámlálás idején 1869-ben Szigetvár lakossága 4.203; 1880-ban 5.017; 1890-ben 5.078. Az utóbbi 10 esztendőben a lakosság nagyobb arányú szaporodását a járványok és betegségek visszavetették. 1900-ban 5.601, 1910-ben 6.153, 1920-ban 5.248 fő Szigetvár lakossága. Itt a csökkenést az első világháború, és annak következtében fellépő kedvezőtlen gazdasági viszonyok okozták. A népesség további alakulása az alábbi grafikonon szemléletesen következő:

Szigetvár népességének alakulása.

1. Magyarország népessége a Pragmatica Sanctió korában.

Amint az adatokat nézzük, szembetűnik, hogy Szigetvár lakossága az első hivatalos népszámlálás óta az új területi beosztás szerint megduplázódott. A lakosság számának növekedése a régi Szigetvár területén intenzívebb, mint a csatolt községekben. 1960-tól 1966-ig Szigetvár lakossága 11 %-kal nőtt, a csatolt területeken pedig a lakosság száma erősen stagnált, sőt Becefáról ez idő alatt a lakosság 25 %-a elvándorolt. Ha a külterületi népességet figyelembe vesszük, akkor a legutolsó népszámlálás adatai alapján a jelenlegi Szigetvár lakosságának 8 %-a él külterületen, míg a korábbi értelemben vett Szigetvár lakosságának mindössze 2,9 %-a élt az említett területen. Pl. a csatolt területek közül Zsibót lakosságának 70 %-a külterületi lakos. A régi Szigetvár Baranya megye legsűrűbben lakott települése volt. 1930-ban a népsűrűség 1 km^2 -re számítva; 234 fő, 1960-ban; 290 fő. A népsűrűség ilyen alakulása is a városiasodás egyik jellegzetessége. A városiasodásra utaló tényezők -népsűrűség, iparosodás, lakosság foglalkozása, közigazgatási és kulturális funkciók- 1966. október 1-én a korábbi nagy községek városi rangra emelték. Szigetvár a legfiatalabb magyar városok egyike, a magyar városok sorában 68. helyet foglalja el, a népességet figyelembevéve pedig a 66. helyen áll, megelőzi Tapolcát, és Tiszaszederkényt. A csatolt községek a városiasodásra utaló kedvező mutatókat erősen lerontják. A város népsűrűségét tekintve városaink között a 49. helyet foglalja el.

1./ A lakosság nemek szerinti megoszlása.

A nemek szerinti megoszlást vizsgálva a mérleg erősen a nők javára billen. A legutóbbi népszámláláskor; 4883 nőt, és 4356 férfit irtak össze Szigetváron. A természetes szaporodás mértékét figyelembevéve, valamint a férfiak és nők ezen arányát jelenleg Szigetváron 5154 nő és 4595 férfi található.

A nők Szigetvár lakosságának 53 %-át teszik ki, pontosabban 1000 férfire jutó nők száma; 1121, míg a megyére vonatkozóan csak 1059. Érdekes, hogy 20 éven aluli férfiak száma nagyobb, mint a nőké, de ezen felül minden korosztályban a nők számbeli fölényben vannak. Az alábbi táblázatokból szemléletesen kiolvashatjuk Szigetvár lakosságának kor és nem szerinti alakulását, számszerű és %-os adatokkal kifejezve, a régi és az új közigazgatási beosztás szerint.

Szigetvár lakosságának
korcsoportonkénti megoszlása.
/legutolsó népszámlálás alapján/

f é r f i a k										
Megnevezés:	0-4	5-9	10-14	15-19	20-29	30-39	40-49	50-54	55-59	60+
Szigetvár ₁	346	360	287	263	417	530	357	236	222	439
Hobol	36	48	44	45	53	65	53	33	42	64
Zsibót	28	28	21	25	30	42	29	14	17	54
Becefa	9	6	7	12	15	12	21	8	10	28
Szigetvár ₂	419	442	359	345	515	649	460	291	291	585
n ő k										
Szigetvár ₁	286	335	296	258	513	583	476	280	251	659
Hobol	35	37	51	30	57	79	54	38	39	85
Zsibót	31	28	17	19	42	43	29	20	16	60
Becefa	8	9	7	10	17	10	21	11	20	23
Szigetvár ₂	360	409	371	317	629	715	580	349	326	827
f é r f i a k, n ő k ö s s z e s e n :										
Szigetvár ₁	632	695	583	521	930	1113	833	516	473	1098
Hobol	71	85	95	75	110	144	107	71	81	149
Zsibót	59	56	38	44	72	85	58	34	33	114
Becefa	17	15	14	22	32	22	42	19	30	51
Szigetvár ₂	779	851	730	662	1244	1364	1040	640	617	1412

1. Szigetvár a régi közigazgatási beosztás szerint.
2. Szigetvár az új közigazgatási beosztás szerint.

A lakosság %-os megoszlása
korcsoportok szerint.

Megnevezés	0-14	15-39	40-59	60-
Szigetvár ₁	25,8	34,7	24,6	14,9
Hobol	25,4	33,3	26,2	15,1
Zsibót	25,8	33,9	21,1	19,2
Bocafa	17,4	28,8	34,5	19,3
Szigetvár ₂	23,6	32,7	26,6	17,1

A táblázatból kitűnik, hogy a lakosság 59,3 %-át teszik ki a 15-60 éves korúak, míg a 60 évesek és az azon felüliek 17,1 %-ot tesznek ki az össz-lakosságból. A csatolt községek igen alacsony természetes szaporodása a lakosság elöregedéséhez vezethet. Ez utóbbi országos problémaként jelentkezik. Az utóbbi 20 év természetes szaporodása az alábbi táblázatban szemlélhető :

Időszak	Házasság	Születés	Halálkozás	Természetes szaporodás
	S z á m a é v i á t l a g b a n :			
1945-1949-ig	78	149	128	21
1950-1954-ig	95	147	124	50
1955-1959-ig	81	162	108	54
1960-1964-ig	70	126	112	14
1966-ban	72	137	124	13

A nők magas arányszámából következik, hogy amíg a férfiak

1. Szigetvár a régi közigazgatási beosztás szerint
2. Szigetvár az új közigazgatási beosztás szerint

42,6 %-a nőtlen, és 53,5 %-a nős, addig a nőknek 35,4 %-a hajadon, és 49 %-a férjezett. A férfiak 2,9 %-a, a nők 13,4 %-a özvegy. Az elvált nők száma még egyszer annyi, mint az elvált férfiaké. A lakosság nagy része családokban él /94 %/. A családok 69 %-nak gyermeke van, míg 31 % gyermektelenül él. A gyermekes családok 50 %-nál egy gyermek van, míg a fennmaradó 50 % kettő vagy több gyermekes. A 2589 családból csak 103 családban van négy és ettől több gyermek.

2./ A lakosság műveltség szerinti megoszlása.

A települések népességének vizsgálatakor nem elhanyagolható szempont a műveltségi szint vizsgálata. Tudvalevő dolog, hogy az iskolázottabb, műveltebb ember viselkedése, munkához való viszonya, kulturális igénye, világnézete inkább pallérozott, mint egy kevésbé művelt emberé. Az ilyen irányú vizsgálódás Szigetváron pozitív eredményhez vezet, mivel a "régí Szigetvár" megelőzi a megyét, a megye többi települését, sok vonatkozásban Komlót és Mohácsot is. Az analfabéták száma a városban 2,8 %, míg Komlón; 3,3 %, Mohácson; 4,6 %, a megyében pedig ugyancsak 4,6 %. A külterületek hozzákapcsolása ezt a százalékos arányt 3,4 %-ban rontotta. Igen rossz az arány a Szigetvárhoz csatolt Zsibót területén, ahol az írástudatlanok száma; 9,4 %, és a 7 évesnél idősebb lakosságnak csak 17,4 %-a végezte el az általános iskola VIII. osztályát. Míg Szigetvár törzsterületén több, mint 33 % általános iskolai végzettséggel, és 7,5 % érettségi bizonyítvánnyal rendelkezik.

Felső oktatási intézményben /főiskola, egyetem/ szerzett oklevele 119 főnek van, és ebből csak 6-an élnek külterületen.

A lakosság műveltségi színvonaláról nemek szerinti bontásban az alábbi táblázat részletesen beszél:

/1960-as népszámláláskor/

Megnevezés:	f é r f i a k :							
	Anal- fabé- ta vagy csak ír csak ír vég- zett- ségű	Isme- ret- len vég- zett- ségű	I-V osz- tály	VI- VII. osz- tály	VIII. osz- tály	I-IV. közép isko- la	Errett- ségi	Főis- kola, Egye- tem
Szigetvár ₁	82	1	769	1167	577	118	159	87
Hobol	19	1	122	216	53	6	7	2
Zsibót	21	1	71	108	38	4	3	1
Becefa	3	-	13	71	25	1	2	2
Szigetvár ₂	125	3	975	1662	693	129	171	92
N ő k								
Szigetvár ₁	146	5	937	1388	799	100	118	26
Hobol	26	-	129	239	51	4	3	1
Zsibót	32	-	82	99	42	5	1	-
Becefa	2	-	18	79	21	2	1	-
Szigetvár ₂	206	5	1166	1805	913	111	123	27

Összegezve itt is megállapítható, hogy Szigetvár törzs-területe műveltségénél fogva is városias jelleget mutat, de a csatolt területek ebben a vonatkozásban is hiányt okoznak.

3./ A lakosság foglalkozás szerinti megoszlása.

A város társadalmi és gazdasági életében végbemenő struktúráli változás a lakosság foglalkozás szerinti

- 1./ Szigetvár a régi közigazgatási beosztás szerint
- 2./ Szigetvár az új közigazgatási beosztás szerint.

átrendeződésében is lemérhető. Ha a lakosság foglalkozás szerinti megoszlását vizsgáljuk, észrevehetjük, hogy az iparban és a kereskedelemben dolgozók aránya egyre nő, és számszerűség tekintetében is jóval fölülte áll a mezőgazdaságban dolgozóknak.

A lakosság foglalkozás szerinti megoszlása.

Foglalkozás	1910	1920	1930	1949	1965
Összes kereső:	2987	2924	2909	3114	4200
ipar,-- építő- ipar	1154	949	1022	1268	1900
közlekedés :	118	82	88	100	220
kereskedelem:	262	231	257	200	400
mezőgazdaság:	770	1070	770	858	600

Érdemes megvizsgálni a keresők, és eltartottak arányát is. A keresők száma az utóbbi másfél évtized során gyorsabban nőtt, mint a népesség száma. 1930-1949 között 9,8 %-kal, 1949-1965 között 23,4 %-kal gyarapodott a város népessége, míg a keresők száma ezen időszakokban 7 %-kal, illetve 35 %-kal emelkedett. Ilyen formán a keresők és eltartottak aránya javult.

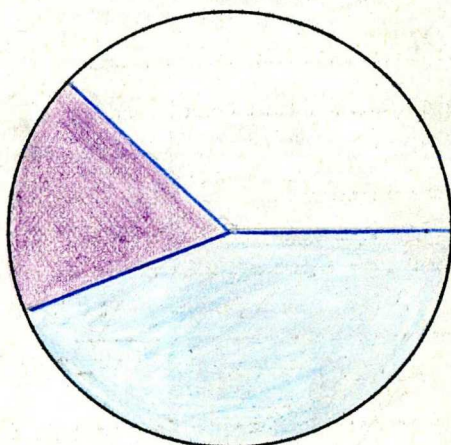
100 keresőre jutó eltartottak száma.

év	1910	1920	1930	1949	1965
100 főre jutó eltartott :	106	85	105	110	92

Jelenleg a keresőképes lakosság 45 %-a iparban és építőiparban dolgozik. Ez a szám 1949-ben 41 % volt, míg

1930-ban alig 35 %. Az ipari dolgozók számának növekedésével természetesen a mezőgazdaságban dolgozók száma csökkent. 1930-ban a kereső lakosság 26,5 %-a, 1949-ben 27,6 %-a, 1966-ban pedig 14,3 %-a dolgozik a mezőgazdaságban.

1966-ban LAKOSSÁG FOGL. SZERINTI MEGOSZLÁSA

Iparban dolgozó

Mezőgazd. dolgozó

Egyéb dolgozó

Örömmel állapíthatjuk meg, hogy eltűnt a napszámosok és háziesselédek rétege, pedig ők még 1930-ban 326-an voltak. A kereskedelemben és közlekedésben dolgozók száma megnőtt. Az összes keresőnek 40 %-a nő, a korábbi évekhez viszonyítva ez is jelentős előrehaladás. A jelenlegi ipari üzemek bővítésével egyre nagyobb női munkae-
rőt tudnak bevonni a termelésbe. A női munkaerők zömét a cipőgyár, és a konzervgyár foglalkoztatják elsősorban.

4./ N é p m o z g a l o m

Magyarországon az 1945 után meginduló nagyobb belső vándorlási mozgalom Szigetvár lakosságának számszerű alakításában is éreztette hatását. Statisztikai adatok szerint évről-évre 700-800 fő telepedik meg a városban, ideiglenes és állandó jelleggel, de ugyanakkor 600-700 fő az ilyen módon eltávozóinak száma. Az ilyen arányú vándorlás -népmozgalom- a lakosság számszerű növekedése mellett, annak nagymértékű kicserélődését is okozza.

1960-65 között a "régi Szigetvár" lakossága 551 fővel növekedett a népmozgalom révén. A c satolt községek vándorlási különbözete erősen negatív, főleg Hóbolban, ahonnan évente 20-30 fő vándorol el.

1966-ban Szigetvár lakossága csupán népmozgalom révén 186 fővel növekedett.

Év	Bevándorlás	Kivándorlás	Vándorlási különbözet
1960	977	987	- 10
1961	1099	945	154
1962	971	891	80
1963	936	912	24
1964	936	803	133
1965	1021	988	33
1966	958	772	186

Az 1966-os év hirtelen megnövekedése Szigetvár városiasodásával magyarázható.

Remélhetőleg ez a tendencia továbbra is megmarad, amit a fejlődő ipar szivó hatása egyre jobban fokozni fog.

III. SZIGETVÁR MEZŐGAZDASÁGA.

Valamely terület mezőgazdaságának vizsgálatakor feltétlen meg kell vizsgálni a természeti és társadalmi tényezőket, mert e kettőnek hatására és kölcsönhatására alakult ki a mezőgazdaságnak az a képe, amely éppen vizsgálódásunk tárgyát képezi. A természeti tényezők vizsgálatakor vigyázzunk, hogy ne essünk a determinizmus hibájába, Ezen tényezők ugyan fontosak, de társadalmi /antropogén/ ráhatással megváltoztatható.

Szigetvár gazdasági életének egyik fontos ágazata a mezőgazdaság. A kedvező éghajlati és talajadottságok már az elsőnek letelepedett emberek számára is megfelelő feltételeket teremtettek az állattartáshoz. A huzamosabb ideig itt tartózkodó lakosság az állattartásról áttért a földművelés kezdetleges formáira, ennek bizonyítékai a hun és avar sírokban talált mezőgazdasági szerszámok. Ezek előrebocsátásával most vizsgáljuk meg Szigetvár mezőgazdaságának természeti tényezőit, amelyet rövid természetföldrajzi áttekintéssel meg is kapunk.

SZIGETVÁR ÉS KÖZVETLEN KÖRNYEZETÉNEK TERMÉSZETI FÖLDRAJZA:

1./ Földrajzi helyzete:

Szigetvár nagyközség a hasonló nevű járás székhelye, Pécsről Ny-ra, mintegy 35 km. távolságra, a Drávától 21,5 km-re, az Almás patak alluviális síkján fekszik. Ez a síkság a szentlőrinci lapály szerves része, melyet É-ről a zselici dombok kereteznek. A terület 115 m. tsz. feletti magasságú, koordinátái K.hosszuság $18^{\circ}48'$ É.szélesség $46^{\circ}4'$.

2./ Geológiája:

Ezt a vidéket legutóbb a Pannon tenger borította, amely erősen rétegzett, csillámokban gazdag homokot és kékes színezetű agyagot hagyott hátra -az utóbbi tégláégetésre alkalmas.- Az alaphegység elhelyezkedése mérések szerint /pl. a péterfai mélyfúrás/ 651 m. mélységre tehető. Vannak olyan részek, ahol 500 m. vastagságban takarja a pannon üledék a kristályos alapkőzetet.

A vizsgálatokból kitűnik, hogy Szigetvártól É-ra ÉNY-DK irányú, D-re pedig DNY-ÉK irányú törés húzódik. Az előbbi törésen túl 1700, míg az utóbbin túl 700 méter mélységre zökkent a z alaphegység. A D-i törésvonaltól a Drávaig állandóan mélyül, és itt éri el a 2-3000 méter mélységet. /Ezt az állításomat a szigetvári mélyfúrások igazolják./

Amikor a pontusi tenger lerakódásai szárazra kerültek, akkor kezdődött meg a terület mai felszínének kialakulása.

A tenger kiszáradásakor a megye D-i részén a pontusi térszín már nem volt sík, hanem összetöredezett vízmosások és szélkifúvások révén a felszíne egyenetlené vált. Széles dombhátak és tölgyek keletkeztek, amelyek homokból és agyagból állnak.

A térszín 10 km-en keresztül alig emelkedik 100 m-t É-ra, míg D-re enyhén simul bele a Dráva síkjába. A dombok alján több forrás bukkan ki, amelyek kisebb-nagyobb patakok vizét táplálják. /Pl. Almás patak/.

Szigetvár és környékének vizeit összegyűjtő Almás patak mélyen bevágódott a lösszel borított lankás térszínbe. Lassú folyása és kis esése következtében előtűtötte a mélyebben elterülő széles kiterjedésű síkságot és óriási mocsárvilágot hozott létre. A szél ezután homokot hordott a völgybe és az erózióbázis feltöltődése következtében az üledékes térszínen az Almás patak meandereket alkotott, amelyet napjainkban is szemlélhetünk.

A környéken a talapképző körzet a lösz és a pannon anyag, amely a felszínen található. Így zömmel barna erdei talajok alakultak ki, de egyes területeken a homok és üntéstalajok is megtalálhatók.

Humusz-rétegük vékony /45-50 cm./ és humusz tartalmuk is kevés. /2 %/ A talajok B. szintje tömött és diós. A felhalmozási szint 60-120 cm. között váltakozik, és benne sok a fosszilis képződmény.

A löszön kialakult talajok podzolos erdőségi talajokhoz tartoznak, az erózióknak kevésbé ellenállóak. Az elrodáltság mértéke szerint vöröses színű, sárgás, meszes, könnyű vályog, agyagos foltokat találunk. Az ilyen talajokon nehéz az agrótechnikát megválasztani, miután minden típus követelményeinek eleget kell tenni.

A továbbiakban az éghajlattal és az egyes éghajlati elemekkel fogunk rendre megismerkedni.

34/ É g h a j l a t :

a./ Hőmérséklet:

Fontossági sorrendben az éghajlati elemek között az

első helyen kell említést tenni a hőmérsékleti viszonyokról, mert ezek szabnak határt elsősorban a kultúrnövények termesztésének. Ennek ismeretetéséhez rendelkezésemre állnak Szigetvár 50 éves /1901-1950-ig/ átlagos hőmérsékleti értékei.

- I.táblázat.-

A táblázatból kitűnik, hogy a hőmérséklet évi járása hasonló az ország többi részéhez, vagyis a leghidegebb zóna a január és a legmelegebb a július.

I. táblázat.

A %-os valószínűség	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	Év
Maximum	5,9	6,4	10,4	15,7	19,6	23,1	26,4	24,7	21,8	16,6	12,3	5,7	13,0
10 %	5,5	4,1	9,1	14,6	19,4	22,8	24,6	23,8	19,7	13,7	8,4	4,3	12,4
20 %	2,9	3,5	8,8	13,4	19,0	22,1	24,1	23,1	19,2	13,1	8,0	3,6	12,2
25 %	1,9	3,2	8,6	13,0	18,6	21,7	23,7	22,8	18,8	12,7	7,6	3,2	12,1
50 %	-0,5	1,9	7,1	12,0	18,8	20,0	22,5	22,2	18,0	12,0	6,1	1,9	11,6
75 %	-2,6	0,4	5,0	10,6	16,0	19,2	21,5	21,2	16,9	10,8	4,4	0,3	10,9
80 %	-2,7	-13	4,7	10,4	15,6	18,9	21,2	21,0	16,1	10,5	3,9	-0,2	10,9
90 %	-4,6	-23	3,6	9,2	15,0	18,6	20,8	20,1	15,6	9,3	3,2	-1,3	10,5
Minimum	-8,3	-85	0,5	8,5	12,2	17,2	19,0	18,5	12,2	6,7	0,8	-4,0	9,4

Szigetvár szélső és különböző valószínűségű havi és évi középhőmérsékletének határértékei az 1901-1950-ig terjedő időszak megfigyelései alapján $^{\circ}\text{C}$ -ban. /az OMI.adatai./

CSAPADÉK MENNYISÉG HAVI ÉS ÉVI FELSZÁMLÁSA MM-BEN:

II. táblázat.

	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	Év
<u>1905-50</u> évi átlag	39	37	46	61	73	72	60	61	61	70	55	48	683
1959.	69	9	54	65	86	105	55	58	32	5	42	64	726
1960.	58	26	50	38	50	120	51	133	105	165	49	25	909
1961.	20	11	100	84	75	64	20	6	16	85	35	32	536
1962.	34	48	86	49	36	37	104	24	40	15	94	18	583
1963.	84	56	41	24	45	60	69	144	96	24	59	73	776
1964.	50	48	37	60	45	100	30	112	50	24	15	70	611
1965.	45	30	57	63	70	87	40	15	120	90	30	38	685
1966.	70	26	40	61	75	110	35	49	120	24	49	73	652

A HŐMÉRSÉKLET ÉS CSAPADÉK ÉVSZAKOS MEGOSZLÁSA
1900-50 év átlagában /mm-ben és C°-ban.

III: t á b l á z a t .

	tél:	tavas:	nyár:	ősz:	Tenyész időszak:
hőmérséklet:	0,1	11,0	20,7	11,0	17,7
csapadék:	124	160	193	186	388

b./ Napfénytartam:

A levegő hőmérsékletének alakításában legnagyobb szerepe a napsugárzásnak van. Amint a táblázatból láthatjuk, a napfényes órák havi átlagainak alakulásában meglehetősen nagy a változatosság. Napfényben legszegényebb hónap a december /42 óra/ legderültebb hónap a július /288 óra/. A napsütéses órákat figyelembevéve Szigetvár kedvező helyzetű. Dunántúlon csak a Mezőföld és a Dunántúl DK-i sarka kap több napfényt.

c./ Felhőzet:

Jelentősen befolyásolja az inszolációt . Szigetvár viszonylatában nincsenek megfelelő adatok a felhőzet megfigyeléséről, ezért a közel felkvő Kaposvár /32 km./ adataiból lehet következtetni.

A felhősödés januárról februárra, hirtelen nő, majd ismét májusig lassú ütemben csökken. Juniusra jelentős emelkedés mutatkozik. Juliusban, augusztusban csökken a felhőzet, szeptemberben ismét emelkedik a felhősödés mértéke. Októberre csökken, végül novemberben és decemberben éri el a maximumot.

d./ Szélviszonyok:

Az uralkodó szél É-i, ÉNY-i. Az előbbi különösen a depresszió elvonulása után szokott napokig fújni, az utóbbi pedig a depressziókat kíséri, vagy megelőzi -legtöbbször esőt hoz-. Tartós esők és zivatarok általában NY-ról érkeznek. Az éghajlatban a mediterán hatás erősen kimutatható.

SZÉL IRÁNYOK GYAKORISÁGA ÉVSZAKONKÉNT, NAPONKÉNTI BONTÁSBAN.

/ Országos Meteorológiai Intézet
adatai alapján./

	É	ÉK	K	DK	D	DNy	Ny	ÉNy
Tél	7,9	5,0	12,0	1,8	3,9	7,2	11,0	6,9
Tavaszi	13,1	6,5	10,5	3,7	4,7	10,7	14,9	11,1
Nyár	15,8	5,0	3,7	3,1	6,2	9,2	15,9	15,1
Ősz	9,1	5,5	9,8	4,3	6,0	10,9	13,9	8,0

SZÉLCSENDE NAPOK GYAKORISÁGA.

/Országos Meteorológiai Intézet adatai alapján/

Tél	Tavaszi	Nyár	Ősz	Év.
43,8	24,8	26,0	32,5	31,7 nap

e./ Légnedvesség:

Tér és időbeni változása Szigetváron elég csekély. Télen 764,2 mm. nyáron 761 mm. átlagosan. A légnedvesség és a hőmérsékleti viszonyokkal hozható korrelációba, - a hőmérséklet emelkedésével csökken és viszont-. Érdekes, hogy nem a leghidegebb hónapba, januárba mutatkozik a maximum. Ennek oka, hogy ilyenkor az Azori-maximum hatása alatt kialakult kontinentális légtömegek uralkodnak. A tenyészidőszak relatív légnedvessége 69-73 % között mozog. /Ez a mezőgazdaság szempont-

jából kedvező./

f./ Csapadék: /Ld.II.sz.táblázat/

Az éghajlati elemek közül a csapadék mutatja a legnagyobb idő, és térbeli változatosságot. A csapadék évi eloszlását tanulmányozva megállapíthatjuk, hogy a csapadékmaximum tavasz végén, májusban jelen t-kezik. A legszárazabb hónap a január és a február. Februártól áprilisig a csapadék mennyisége nő. Októberten ismét a maximum jelentkezik /mediterán hatás/. A nyári csapadék hullást legtöbbször zivatar kíséri, legtöbb zivatar a három nyári hónapban jelentkezik.

A fent említett éghajlati tényezőket összevetve megállapíthatjuk, hogy a terület kultúrnövények termesztésére -elsősorban buza, kukorica, cukorrépa, és lucerna- kiválóan alkalmas.

4./ V i z r á j z :

Szigetvár határában egy említésre méltó vízfolyás van, az Almás patak. Az Almás Szigetvártól 25 km-nyire ÉK-re Lakufa község határában ered. Bőszénfa, Kishárságy, Lukafa vízválasztójától D-re az Almás kisebb patakok vizét gyűjtve; Almamellék, Szulimán, Csertő mellett elhaladva érkezik Szigetvár határába.

Völgyének keresztmetszete általában teknő alakú. 60 km. hosszú útja alatt esése 173 m, ami km-ként 2,90 m-nek felel meg. Az évi vízjárása ingadozó. az év legnagyobb részében a vízszint nem haladja meg az 1 m-t. A Fekete vízzel egyesülve ömlik a Drávába. A talajvíz a község területén elég magas, 2-3 m mélyen már elérjük a szintjét, kellemes ivóvizet szolgáltat.

5./ A mezőgazdaság fejlődésének történeti áttekintése:

A mezőgazdaság alakulására, mint már említettem, a társadalmi tényezők igen nagy hatással vannak. Minden

társadalomnak megvolt a sajátos termelési formája, amely a mindenkori társadalom igényeit hivatott kielégíteni. Ha teljes képet akarunk kapni a mezőgazdaságról, akkor nem szabad megfeledkezni annak rövid történeti áttekintéséről sem.

A./ A mezőgazdaság kezdete a legrégebb időktől napjainkig:

Szigetváron és környékén a jóminőségű erdei talajon már nagyon régóta folyik földművelés. Ezt igazolják a hun és avar sírokból előkerült mezőgazdasági szerszámok. Az ókorban a természeti kép nem volt azonos a maival, óriási területeket foglalt el a mocsár. A mocsaras területeken túl hatalmas erdőségek borították a vidéket. Erről tanuskodnak a környék falvainak elnevezései is, pl.; Becsefa, Rózsafa, Péterfa, Szehénfa, stb. A földművelés ekkor a kiirtott erdők helyén folyt. Csak annyi, és olyan növényeket termeltek, ami a gyér lakosság igényeit kielégítette, /kukorica, gabonafélék/. Az ide települt magyarokat a szlávok tanították meg a földművelésre. Kezdetben ugaros földművelést folytattak, aminek lényege abban állt, hogy a földet hosszabb-rövidebb hasznosítás után parlagon hagyták. Ily módon gondoskodtak a talajerő visszapótlásáról, mivel ebben az időben a trágyázás még ismeretlen volt. A földműveléssel egyidejűleg az állattenyésztés is fejlődött. Ebből az időből termelési adatok nem állnak rendelkezésünkre, feltehetően alacsonyak voltak, a helyi szükségletet elégítették ki.

A mezőgazdaság így kialakult jellegével találkozhatunk a XVI. század első feléig. A mezőgazdaság fejlődése 1536 után hanyatlik, a földműveléssel szemben az állattenyésztés került előtérbe. Mindez a törökök veszélyével magyarázható. Ha a törökök veszélyeztettek, az állatokat könnyebben biztonságosabb helyre tudták terelni. A mezőgazdasági ter-

melvények zömét ezen időszakban pedig a városban tárolták. A megművelt földterület zöme a mindenkor ri várúr kezében volt, és csak kis része volt az un. telkes jobbágyok kezén. A földet a jobbágyok bérleti alapon vagy jobbágy munkával művelték meg. Ebben az időben is még naturál-gazdálkodást folytattak, csak önellátásra rendezkedtek be, elsősorban gabonaféléket; kukoricát, burgonyát, és takarmányrépát termeltek. A rendelkezésemre álló statisztikai adatok szerint ebben az időben a gabonafélék termésát-laga 4-5 q kh-anként. A fejlődő állattenyésztés el-sorban ló, szarvasmarha, és sertés tenyésztés, a takarmányok közül a lucerna termesztését mozdította elő. Ebben az időben a termelőerők és termelőeszkö-zők fejletlenek. A termelőeszközök a földesúr kezé-ben voltak, amivel elsősorban saját földjét művel-tette, csak másod és harmadsorban került sor arra, hogy a jobbágy a saját földjét is, keserves munká-val, de megművelje. A termelés sokáig ezen a szinten mozgott, még mindig kifejezetten extenzív.

A mezőgazdaság ezen általános képe mellett Szigetvár mezőgazdaságának egyik befolyásoló tényezője az is, hogy a település földesurai elég gyakran váltják egymást. 1784-ben Fostetich Lajos, 1827-ben pedig Czinderi Lajos az új tulajdonos. A mezőgazdaságban dolgozó parasztok helyzete nem javul. Sok esetben még a magántulajdonában lévő kis földjeikre is rá-telepszik a földbirtokos. A jobb helyen lévő földje-iket elveszik, és rosszabb minőségűt adnak helyette. Ezen megállapításom hitelességét bizonyítja Sziget-vár községének az a fellebbezvénye, amelyet 1967-ben a nagyméltóságu Hétszemélyes táblához beterjeszt-tett :

" Ezen még 1838. illetőleg 1841. évben megkezdett szabályo-zási ügyben ezek valának a vitakérdések bírói ítélet ál-

tal eldöntendők: 1-ször Van-e a felperes uraságnak joga a város közlegelőjéből rész kívánhatni? 2-szor Jogositva lehet-e a felperes uradalom, mint nem urbére helyen a lakóktól pénzen vett birtokait azok beleegyezése nélkül csere útján elvehetni?" 1

Az ilyen és hasonló vitás kérdésekben a lakosság általában alulmaradt. Az első világháború előtt Szigetvár területe báró Biedermann Rezső birtoka, míg a két világháború között az Andrássy család tulajdonában van. 1912-ben Szigetvár területe az alábbi birtokviszony szerint t oszlik meg:

<u>Nagybirtok:</u>	<u>gróf Andrássy uradalma</u>	1233 kh	28 %
<u>Középbirtok:</u>	<u>Rom.Kath.Egyház tulajdona</u>	203 kh	4,61%
	<u>középparaszti birtok</u>	592 kh	13,03 %
<u>Kisbirtok:</u>	<u>Községi alapítvány</u>	91 kh	2,06 %
	<u>Wenkheim féle alapítvány</u>	75 kh	1,70 %
	<u>Szt Ferenc rend</u>	73 kh	1,70 %
	<u>Takarékpénztár tulajdona</u>	207 kh	4,50 %
	<u>Kisparaszti birtok</u>	586 kh	13,00 %
	<u>Szegényparaszti birtok</u>	1047 kh	23,80 %
	<u>Beépített terület</u>	256 kh	5,90 %
	<u>Almás patak területe</u>	71 kh	1,70 %
	<u>Ö s s z e s e n :</u>	4434 kh	100,00 %

A két világháború között legnagyobb mértékben búzát termelnek, termés⁵átlaga alig haladta meg a 8 q-t kh-ként. A termesztett növények között megtaláljuk az árpát, rozsot, zabot, és kukoricát. Az ipari növények közül csak a cukorrépát termelik. A len-termelés csak az 1930-as években kezdődött. Termésátlaga 20-25 q. Az állattenyésztésben is változás állt be. Míg a háború előtt a lovat, a háború után inkább a szarvasmarhát tenyésztették.

A külföldi kereskedők is előszeretettel a szarvasmarhát vásárolták. A szarvasmarha tenyésztés külterjes viszonyok között folyt, főleg a magyar marhát.

1. Somogy megye Tekintetel alispányi bíróágához Szigetvár községének fellebbezvénye. 1867.

és a siementáli fajtát tenyésztették. Az időközben kialakult konzerv és malomipar hatása érződik a mezőgazdaságon. A kis és törpebirtokon a házi szükségletek kielégítésére törekedtek, a lassan kialakuló kereskedelembe a nagybirtokon előállított mezőgazdasági termelvények kerültek. Szigetvár és környékén gyümölcsstermesztéssel és méhészetrel is foglalkoznak. A gyümölcs értékesítése a hazai, valamint a kaposvári és pécsi piacokon történik. A kácmézet elsősorban a fővárosba szállítják. Szőlőstermesztéssel a turbék, és becepai területen foglalkoznak. Az előállított bort házi szükségletre fordítják.

A mezőgazdaságban kezdenek ekkor már megjelenni az ipari növények is, pl; a cukorrépa, napraforgó, de ezek elsősorban az uradalmi földeken. A kisparaszt-ság változatlanul takarmányokat és gabonanövényeket termel, főleg búzát. A két világháború között a termé-
átlagok nem változnak. A második világháború alatt a termelés visszaesik, sok dolgozót kivonnak a termelésből.

A mezőgazdaságban gyökeres változást csak a felszabadulás hozott. A termelési színvonal elég alacsony még, de a tulajdonviszonyok a földosztás révén gyökeresen megváltoztak. Szigetváron 2796 kh. föld került felosztásra. A középparasztság rétege megnőtt, a földnélküliek tábora eltűnt. A termelési szint nem sokat változott, de miért? Sok újgazdának meg kellett tanulni gazdálkodni, a termelőeszközök színvonala is a régi maradt. A háború után hamarosan helyreállítottuk a népgazdaságunkat, a mezőgazdaság is stabilizálódott. Az ipari fejlődéssel párhuzamosan egyre több mezőgazdasági gép jutott a földekre, a műtrágya gyártásunkat is fejlesztettük. Szigetváron 1950-ben létesült a gépállomás, ami nagy segítséget jelentett a parasztnak. Az ipari nö-

vetéstöbbletének aránya folyton nőtt. 1950-ben Szigetváron megalakul a Kossuth tsz. 500 kh-on gazdálkodnak. 1957. évben létrejön az "Új Élet" tsz., míg 1959-ben a "Zrinyi" tsz. Ezzel Szigetváron a mezőgazdaság szocialista átszervezése befejezettnek tekinthető.

Szigetváron jelenleg két sz. működik; az egyik a szigetvári "Zrinyi" Mezőgazdasági Termelőszövetkezet, amely 1964. január 1-én magába egyesítette a szigetvári "Új Élet", a Becsfai "Március 15." és a zsibóti "Vörös Csillag" Mezőgazdasági Termelőszövetkezeteket. A másik a hoboli "Zrinyi" Mgtsz. Annak ellenére, hogy Hobol közigazgatásilag 1966. október 1-e óta Szigetvárhoz tartozik, a tsz.-ek egyesítésére még a mai napig nem került sor. A mezőgazdaság jelenlegi helyzetét vizsgálva, a két szz. összesített adataival kívánok dolgozni. A mai Szigetvár területének 82 %-a a termelőszövetkezetek kezében, 10 %-a az állami gazdaságok kezében, 8 %-a az egyéni gazdálkodók kezében van. A továbbiakban közölt adatok kizárólag a két tsz. összesített adatai lesznek.

B./ A mezőgazdaság mai helyzete:

Szigetváron a mezőgazdaság két nagyobb ágazatának a földművelésnek, és az állattenyésztésnek optimális feltételei vannak. Az állattenyésztésnek a növénytermesztés adja meg az alapját, míg a növénytermesztés nagy mértékben az éghajlat függvénye. A dolgozatomban előrébb tárgyalt természetföldrajzi helyzetből látható, hogy a növénytermelést befolyásoló éghajlati elemek -hőmérséklet, csapadék, napfény- a gabonafélék termesztését teszi lehetővé, elsősorban, míg a burgonyának és kendernek elég kedvezőtlenek a feltételek. Ezeket a lehetőségeket észrevéve a helyi vezetők a legmegfelelőbb kultúrák termesztését szorgalmazzák. A mezőgazdaság jelen hely-

zetét az alábbiak szerint kívánom részletezni;

a./ Munkaerőgazdálkodás:

Minden üzem, így a mezőgazdasági üzem rendtá-
bilitását is befolyásolja a munkaerőgazdálko-
dás. A munkaerő és a termelőeszközök a terme-
lőerők kategóriájába tartoznak, és szervesen i-
de tartozik az ember is, a maga évszázados terme-
lési tapasztalatával. A továbbiakban konkrétan
a "Zrinyi" tsz.-nek, mint mezőgazdasági üzemnek
fogom a munkaerőgazdálkodását megvizsgálni, első-
sorban a taglétszám alakulását, és a gépesítés
fokát figyelembevéve.

A szövetkezethez 559 család tartozik, 686 taggal.
Ebből 447 effektíve részt vesz a munkában, a
többi az irányítást végzi, 102 fő pedig nyugdi-
jas. A szövetkezet tagságának részletes, nem és
kor szerinti megoszlása az alábbi táblázatból
tanulmányozható.

A TSZ.- TAGOK NEM ÉS KOR SZERINTI MEGOSZLÁSA, ÖSSZEHASONLITVA
A JÁRÁSI ÉS MEGYEI ADATOKKAL.

Nemek	f é r f i a k :			n ő k :		
	Életkor	26 évesnél fiatalabb	27-64 évesig	65-évestől	26 éves- nél fia- talabb	27-64 évesig évestől
Szigetvár	6	225	113	4	176	162
Járásban	230	1981	860	128	1607	1241
Megyében	1382	14432	6882	893	12306	9754

A Mezőgazdasági Üzem munkaerő ellátottságáról akkor győződhetünk meg teljes egészében, ha elkészítjük a munkaerő mérlegét. A következő táblázat a Szigetvári tsz. munkaerő mérlegét tartalmazza:

A munkaerő mérlegnél alkalmazott kulcsszámokat Dr. Koltai János: "Baranya megyei Mezőgazdasági munkaerő mérlege" című cikkéből merítette. /Pécsi Műszaki Szemle 7. évfolyam 1.szám 11 oldal./

A munkaerő mérleg értelmezéséhez szükséges kulcsszámok és megjegyzések:

a./ 20-49 éves férfi	100 %-os munkaerő
50-64 éves férfi	50 %-os munkaerő
15-19 éves férfi	50 %-os munkaerő
nők	25 %-os munkaerő

b./ Szántóföldi növénytermesztés munkaigénye %-os havi bontásban:

január	0,4 %	július	17,6 %
február	0,7 %	augusztus	11,6 %
március	4,2 %	szeptember	14,2 %
április	9,2 %	október	12,5 %
május	9,7 %	november	3,9 %
június	13,7 %	december	2,3 %

c./ A legelő munkaigénye 100 %-ban márciusra esik, az állattenyésztésé pedig egyenletesen oszlik el az év során.

d./ Szigetvár esetében 400 teljes értékű munkaerővel számolunk /100 %-os férfi munkaerő, napi 10 órai munkával./
Egy év 307 munkanap.

e./ Fontosabb kulcsszámok; /évekre értendő/

Buza, árpa, rozs, zab 10 munkanap/kh.

kukorica, burgonya 25 munkanap/kh.
cukorrépa, és takarmányrépa 40 munkanap/kh.
szálastakarmányok 10 munkanap/kh.
olajos növény 25 munkanap/kh.
zöltségfélők 50 munkanap/kh.
rét 7 munkanap/kh.
legelő 2 munkanap/kh.
szőlő 180 munkanap/kh.

szarvasmarha 24 munkanap/db.
lő 30 munkanap/db.
sertés 6 munkanap/db.

Fentiek ismerete szükséges ahhoz, hogy a következő táblázatban foglalt munkaerő mérleget helyesen értelmezni tudjuk.

Sor-szám	Megnevezés	Mérő egység	mérő szám	szükséges munkanap/év/
1./	Szántóföldi növények, rét szőlő	kh.	4.598	101.755
2./	Állattenyésztés együtt	db	2.219	32.790
3./	Legelő	kh.	560	11.120
4./	Egyéb növények	kh.	150	6.000
5./	Évi szükséges össz.munkanap /1-4/	nap	-	158.090
6./	Gépesítetttség foka	%	50	50.877
7./	Rendelkezésre álló munkanap/év	nap	120.000	-
8./	Helyesbített szükséglet /5-6/	nap	-	107.213

SZÜKSÉGES MUNKANAPOK SZÁMA HAVI BONTÁSBAN

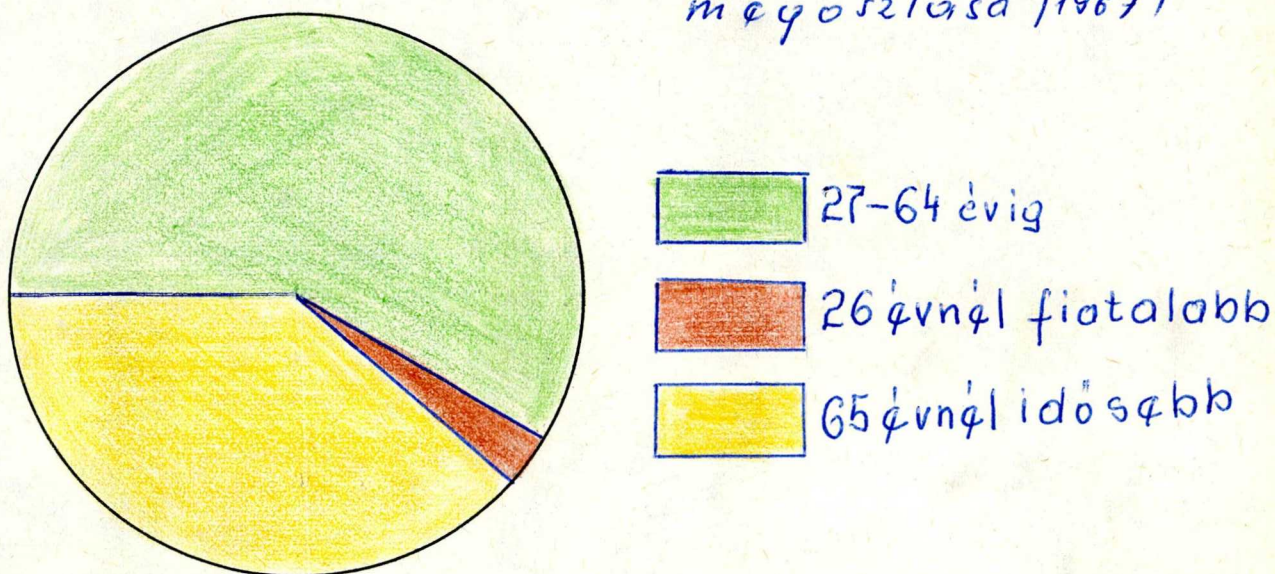
/ az 51/b. oldalon lévő táblázat megjegyzés rovatának /1-8-ig/ alapján./

sor- szám	Megnevezés	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.
1.	Szántóföldi növ.	407	712	4375	9365	9874	13946	17916	11808	14455	12725	3970	2341
2.	Allattenyésztés	4098	4098	4098	4098	4098	4098	4098	4098	4098	4098	4098	4098
3.	Legelő	-	-	1120	-	-	-	-	-	-	-	-	-
4.	Egyéb növények	-	-	750	750	750	750	750	750	750	750	-	-
5.	Évi szüks./1-4/	4505	4810	10243	14213	14722	18794	22764	16656	19303	17573	8068	6439
6.	Gépesítés foka	203	356	2137	4682	4937	6973	8958	5904	7227	6362	1985	1120
7./	Évi munkanapok	10000	10000	10000	10000	10000	10000	10000	10000	10000	10000	10000	10000
8.	5 ből a 6 rovat	4302	4454	8106	9531	9785	11821	13806	10752	12076	11211	6083	5319

M É R L E G

FELES-	Munkanap/10 órás/	5698	5546	1984	469	215	-	-	-	-	-	3917	4681
LEG	Munkaerő/100 %-os/	227	221	75	18	8	-	-	-	-	-	156	187
HIÁNY	Munkanap/10 órás/	-	-	-	-	-	1821	3806	752	2076	1211	-	-
	Munkaerő/100 %-os/	-	-	-	-	-	72	152	30	83	48	-	-

Tsz. tagok korszerinti
megoszlása /1967/

A munkaerőgazdálkodás vizsgálatánál feltétlen szükséges megvizsgálni azt is, hogy az említett munkaerők milyen nagy földterületen dolgoznak. A szigetvári tsz-ek össz.földterülete 7200 kh.

A FÖLDTERÜLET %-OS MEGOSZLÁSA MŰVELÉSI ÁGAK SZERINT.

Művelési ágak	Szigetvár	Baranya megye
szántó	61,6	53,9
kert-gyümölcsös	3,7	2,7
szőlő	3,2	2,2
rét	6,6	5,5
legelő	7,9	8,0
erdő	8,7	19,1
nádas	-	0,2
nem művelt területe	8,3	8,4

Sajnálattal kell megállapítani, hogy a tsz.tagok átlagos életkora 50 év felett van, ami közel sem megnyugtató. A fiatalok nagyrésze inkább a helyi-

iparban, valamint a közeli Pécs iparában és bányászatában dolgoznak. Az utóbbi évek jobb kereseti lehetőségei, valamint a városná nyilvánítás óta egyre javuló kulturális lehetőségek mindinkább vonzóvá teszik a fiatalok számára is a mezőgazdaságot. 1966-ban egy tsz.tag átlagos évi jövedelme 10.037 Ft, míg 1967-re ez a szám 13.709.- Ft-ra emelkedett. Az egy főre jutó földterület 10,5 kh. Az effektív munkát kifejtekre jutó terület ennél valamivel több. Ha ezen helyzethez figyelembe vesszük a gépesítés fokát is, a tsz. munkaerővel való ellátottsága kielégítőnek mondható. A gazdaság az alábbi gépparkkal rendelkezik :

2 db	D 4 K traktor
3 db	D 413-as traktor
8 db	UTOS traktor
5 db	Super Zetor
4 db	K 3011-es traktor
5 db	U 28-as traktor
2 db	R S 56-os traktor
3 db	R S 09-es traktor
2 db	lánc talpas traktor
4 db	G 35-ös traktor

A felsorolt 38 erőgépen kívül a tsz. tulajdonát képező 2 db cséplőgép, 2 db siló-kombájn, 1 db gabona-felfutó, 2 db palánta-ültető, valamint 5 db daráló. Egy erőgépre jutó földterület 189 kh.

A felsoroltak képezik a tsz. munkaerőgazdálkodásának, illetve munkaerő ellátottságának teljes keretét, amelyeknek egyre ésszerűbb kihasználása a mezőgazdasági üzem fejlődésének fontos alapfeltétele.

b./ Talajerőgazdálkodás.

A mezőgazdasági üzemek igen fontos kérdése a talajerőgazdálkodás. Talajerőgazdálkodásnál számításba kell venni az évente felhasznált szerves-trágya és műtrágya mennyiségét. Az előbbi nagymértékben függ az állatállomány mennyiségi és minőségi mutatójától, ami pedig a növénytermesztéssel áll szoros kapcsolatban. Így a talajerőgazdálkodásról, mint komplex kérdéstről kell beszélni. A talajerő-visszapótlás az eredményes növénytermesztés igen fontos előfeltétele, mivel ezáltal biztosítjuk a növények számára növekedésükhöz szükséges tápanyagokat. A szerves-trágya /vagy istállótrágya/ legfontosabb trágyafőleség, és itt kívánom hangsúlyozni, hogy műtrágyákkal nem pótolható. A szerves-trágya mennyiséggel előre lehet számolni, ha ismerjük a gazdaság állatállományát, és alomszáma készletét. Az alábbi készletből a teljes trágyamennyiség kiszámítható:

$$T = \frac{a \text{ takarmány száraz anyaga} + \text{alom szárazanyaga}}{2} \times I$$

A több éves tapasztalat és számítás alapján állatfajonként az alábbi trágyamennyiség várható évenként :

igásló	60-80 q
legelő szarvasmarha	50-60 q
hízómarha	150-160q
növendék marha	40-50 q
legelő sertés	8-10 q
hízó sertés	12-16 q
juh	6- 7 q

Nagy általánosságban számolva évenként számos állatonként 100 q trágya várható. A szigetvári tsz. szerves-trágya készletét egy évben 34.540 q.

Kielégítőnek mondható szerves trágya esetén 1 kh-ra 150-200 q-t szoktak számítani. Így ezzel a mennyiséggel, mintegy 500 kh-t lehet évente trágyázni. A szerves trágyázást általában négy évenként szokták elvégezni, és ezzel rendszeresen csak 1200 holdon lehet a talajerő visszapótlást elvégezni. Ha ehhez hozzászámítjuk az 520 kh. pillangós takarmányokat is /gyökerük fontos nitrogén-gyűjtő/, valamint a zöldtrágyázás céljára vetett növényeket, a szerves trágya ellátottság még ebben a formában sem kielégítő. Ezek szerint nagy szükség van a műtrágya felhasználására. Az 1966-os gazdasági évben 6059 q. műtrágyát használtak fel. Ebből 2923 q nitrogén trágya, 2917 q foszfor trágya, és 219 q káli műtrágya volt. Az egy holdra jutó műtrágya mennyiség 147 kg. /az országos átlag 160 kg/kh. 1966-os statisztikai adat./

A talajerőgazdálkodás, illetve talajerő visszapótlás területén sürgős javítani valók vannak az állatállomány gyarapításával, és helyes üzemszervezéssel lehet elérni.

d./ Szántóföldi növénytermesztés.

Mint ismeretes 1960. óta nagyüzemi keretek között történik. A munkaerő kihasználásával a modern agrártechnika fokozottabb alkalmazásával a termésátlagok egyre növekednek. Az alábbi táblázat a főbb kultúrák vetésterületét tartalmazza, összehasonlítva a megyei és országos adatokkal :

AZ 1966-OS ÉVI TERMÉSÁTLAGOK.

Főbb kulturák :	Termelőszövetkezet:		Megye:	Ország:
	vetés- terület kh-ként:	termés- átlag q-ban:		
búza	1659	9,9	13,9	10,7
ősziárpa	522	9,0	12,4	11,2
tavaszi árpa	20	9,1	8,1	5,8
zab	42	5,7	7,2	4,5
kukorica	821	20,4	19,1	16,7
cukorrépa	101	166,4	192,0	154,1
napraforgó	70	3,4	6,3	7,2
burgonya	70	48,7	65,3	45,2
csalamádé	115	102,8	94,6	98,3
silókukorica	279	95,1	106,0	118,6
lucerna	150	26,3	23,1	16,6
vöröshere	244	24,4	25,8	22,0
szarvaskerep	131	10,2	12,4	11,3
őszi takar- mány keverék	34	175,5	88,5	171,0
takarmányrépa	63	254,2	240,0	182,3

A termésátlagok helyenkénti alacsony volta a Szigetvárhoz csatolt külterületek csekély termésátlagával magyarázható. Pl: a napraforgó termésátlaga Hobolban 1 q, míg Szigetváron 5,3 q, burgonya Hobolban: 11,5 q, Szigetváron: 30 q kh-ként. Remélhetőleg a nagy különbség minél előbb megfog szűnni.

A tsz. szerződéses növényekkel is foglalkozik,

elsősorban zöldségnövények termesztésével. A szerződéseket a helybeli konzervgyárral, és a kaposvári cukorgyárral eszközlik elsősorban.

e./ Kertészet.

Manapság táplálkozásunkban jelentős szerepet töltenek be a zöldségfélék. A modern táplálkozásnál a szénhidrátok rovására a zöldségfélék kerülnek előtérbe. A magyar ember -főleg a falusi ember- túl sok szénhidrátot és zsírt fogyasztott /kenyér és szalonna formájában/, a zöldségfélék közül legfeljebb a zöldhagymát és a paprikát fogyasztotta. A helyzet némileg módosult. A jobb életkörülmények, magasabb életszínvonal, és nem utolsósorban a tudatformálás terén elért eredmények a táplálkozásban is megmutatják hatásukat. Egyre több asztalra kerülnek rendszeresen a különböző zöldségfélék, és folyamatosan nő a kereslet ezek iránt. Ezzel párhuzamosan a zöldségféléket előállító kertészeti üzemek bővülnek, fejlődnek. Kezd a kertészet egy ún. "divatos" és az mellett igen gazdaságos ágazat lenni. Ezen megfontolás alapján a szigetvári tsz.-ben is hozzányúlunk, ha nem is elég bátran, ehhez a kérdéshez. A tsz.-nek 50 kh-as öntözéses kertészete van, amelynek terményeit a helyi piac, és a helybeli konzervgyár veszi fel. Itt kifejezetten a konzervgyár részére termelnek paradicsomot és paprikát. A paradicsom átlagos felvásárlási ára 80 fillér, a paprikáé 1,50 Ft. volt 1967-ben. Ezenkívül káposzta, karalábé, hagyma, és spenót termesztésével is foglalkoznak. A kedvező talajadottságok, öntözési és szállítási lehetőségek a mezőgazdaság vezetőit arra késztették, hogy a kertészetbe bevont földterületet évről-évre növeljék.

A kertészetben 1 kh. évi jövedelme 25.000.- Ft. Mint látható a kertészeti ágazat a legjövedelmezőbb ágazatok egyike, szép perspektívái nyíl-

nak a jövőben. A terület állandó bővítésével a tsz. szeretné megvalósítani Szigetvár teljes zöldség ellátását. Ezenkívül állandó jellegű pavilont létesítettek a piactéren, ahol rendszeresen eladásra kerülnek a megtermelt zöldségek.

f./ Az állattenyésztés helyzete.

A növénytermesztés mellett igen fontos mezőgazdasági ágazat. Szigetvár mezőgazdasági életében mintegy fél millió Ft-al felül múlja a növénytermesztésből származó jövedelmet. 1967- évben az állattenyésztésből származó össz.bevétel 6,764,500.- Ft. A továbbiakban az állattenyésztés számszerű mutatóira fogok kitérni:

AZ ÁLLATÁLLOMÁNY ALAKULÁSA. /1967-ben./

Szigetvári tsz. Szigetvári járás Baranya megye			
Össz.szarvasmarha:	617	5,441	42.388
Fejős tehén :	147	1.653	13.567
Hízó marha :	51	1.288	8.074
Ló :	108	1.209	7.283
Össz.sertés :	1.197	12.626	98.672
anyakoca :	108	1.201	9.901
Hízó sertés :	255	6.001	47.658

1 KH-ra JUTÓ SZÁMOS ÁLLAT /1967-ben./

Szigetvári tsz. :	Szigetvári járás :	Baranya megye :
10,7	13,6	14,8

TEJTERMELÉS /1967-ben./

Szigetvári tsz: Szigetvári járás: Baranya megye:			
Termelt tej literben :	418.000	3,535.000	32,783.000
Egy tehén átlagos hozama:	1.567	2.069	2.380

ÉRTÉKESÍTETT ÁLLATOK SÚLYA TONNÁBAN /1967-ben./

Szigetvári tsz :		Szigetvári járás :		Baranya megye :	
sertés	marha	sertés	marha	sertés	marha
140	84	1.452	984	11.825	7.311

ÁLLATOK NAPI GYARAPODÁSA dk-BAN /1967-ben./

Szigetvári tsz :		Szigetvári járás :		Baranya megye :	
sertés	marha	sertés	marha	sertés	marha
49	95	39	81	43	93

1. kg. GYARAPODÁSHOZ HASZNÁLT ABBAN kg-BAN /1967-ben./

Szigetvári tsz :		Szigetvári járás :		Baranya megye :	
sertés	marha	sertés	marha	sertés	marha
4,8	7,1	5,0	6,5	4,9	6,3

Az állati termékek hasznosítása érdekében szerződést kötötték az Állatforgalmi V Állalattal, és a Baromfifeldolgozó Vállalattal. Emelésre méltó tsz. 1965-ben felépült baromfinevelő-telepe, és tojóháza. A bábolnai hibrid-csirkék tápszerezés nevelésével foglalkoznak, amikor a 1,50 kg-os súlyt elérik, akkor elszállítják a Baromfifeldolgozó Vállalatnak. A gazdaság évi tojás hozama fél millió nagyságrend körül mozog.

Szigetvár mezőgazdaságának tárgyalásakor feltétlen meg kell említenünk az országban elsőnek létesült /1950-ben/ Állategészségügyi Intézetet, ahol az állat-gyógyászatban szükséges komolyabb orvosi beavatkozásokat végzik.

IV. S Z I G E T V Á R I P A R I É L E T E .

Szigetvár ipari életének gyökerei igen messzire nyúlnak vissza, szinte egyidősek a településsel. A település kezdeti benépesedésekor egyre több olyan ember telepedett le, aki a kézműiparhoz értett. Nagyon sokan az itt élő szerzetesektől tanulták meg mesterségüket. Az ásatások során sok szerszám, eszköz került elő, amelyek a korabeli ipar fejlettségére mutatnak. Pl: Szentegát határában egy rézkorszakbeli csákány, /Zrinyi Múzeum/ Tüskevárnál bronzkard, és lándzsa alakú nyílhegyek kerültek elő. A kelták idejéből /isz.e. 500 év/ ránkmaradt leletek és a korabeli ipar fényes bizonyítékai. Dr. Cseky szerint a kelták fejlett pénzverő, öntő, kovácsoló iparral rendelkeztek. /Somogy vármegye XIV.kötet./ A keltákat felváltó rómaiak főleg építőiparukkal jeleskedtek. Az épületek mellett kiváló utakat, és hidakat építettek. Szigetváron haladt át a rómaiaknak Pécsről kiinduló és Keszthely felé vezető hadiútja. A honfoglaló magyarok, mint már ismeretes nomád pásztorok voltak, a hazánk területén leigázott szláv népektől a földművelés mellett bizonyos kézműipari tevékenységeket is elsajátítottak. Egy 1.238. évi oklevél III.Béla idejéből /1172-1196/ az alábbi iparágakat sorolja fel; építő, esztergályos, szücs, molnár, kerékgyártó, kovács, és gölöncsér. A XV.században a fejlődő Szigetvár lakossága már többféle mesterséget folytatott. Az Almás patak vizén vizimalmokat állítottak fel, /malomipar/ a környék szőlőtermesztése pedig a kádáripár fejlődését mozdította elő. Ugyancsak a környéken elterülő erdőségek /hársfa erdők/ a méhészetnek kedveztek, amely a mézes-bábosipar alapjául szolgált. Az említett iparágak mellett nem szabad megfeledkeznünk a bőrcserzőkről, kocsi-gyártókról, ruha- és lábbelikészítőkről sem.

Zrinyi Miklós idejében a korábban ismertetett ipari foglalkozások sora bővül. Ekkor jelennek meg a fegyverművesek, ágyúöntők, golyóöntők, és lőpor-molnárak. A törökhódoltság idején meghonosították az un. keleti kézműipart is.

ekkor jelennek meg a paplan készítőik, és szőnyegszövőik is. A dohánynövény meghonosításával létrejön a pipakészítő ipar.

A hódoltság megszűnésével ismét kezd a település benépesülni, erre az időre esik a kőműves, ács, és kályhás ipar kibontakozása. A különféle iparágak megjelenése és fejlődése az iparral foglalkozó lakosság számszerű növekedéséhez vezetett. Lényegében Szigetvár iparáról konkrétan csak a török időszak után lehet beszélni. Az ipari lakosság saját érdekvédelmére csoportosulásokat ún. céheket hozott létre. A céhrendszer felvirágzása Szigetváron is megindult. Az első hivatalos statisztikai adat 1848-ból maradt ránk, mely szerint Szigetváron ebben az időben az alábbi céhek működnek :

Céh neve:

Foglalkoztatottak száma:

szabó céh :	31 fő
csizmadia céh :	70 fő
magyar varga, és bocskoros céh :	44 fő
szíjgyártó, szűcs, és üveges céh :	46 fő
gölgöcsér céh :	29 fő
vegyes német céh /asztalos, kőműves, nyerges, kötélgyártó, takács, kádár, puska ^u műves, korékgyártó, kovács, esztergályos / :	60 fő
német varga, harisnyakötő, és fésűs céh :	27 fő

A céhek felbomlásával 1872-től a szigetvári iparosok ipartársulásokba, még később ipartestületekbe tömörültek. A céhekben, majd a későbbi ipartestületekben a munkamegosztás magas fokával találkozunk, ezektől már csak egy lépés választ el bennünket a mai értelemben vett ipari létesítmények, üzemek kialakulásától.

A történeti hűség kedvéért meg kell olyan iparágakról, ipari üzemekről emlékeznünk, amelyek csak valamikor léteztek, jelenleg már nincsenek meg, vagy más formában tovább fejlődtek. A továbbiakban rendre áttekintjük a hajdan virágzó ipari üzemeket, amelyeknek emlékét a statisztikák és egyéb leírások őrzik :

1./ CUKORGYÁR .

Czinderi László alapította az 1800-as évek közepén. A kis kapacitású üzem a helytelen vezetés miatt hamar megbukott. Pécsen a Janus Pannonius Múzeum helytörténeti részlege őriz emléket a Czinderi féle cukorgyárból. /süvegukor öntő forma./

2./ ÜVEGHUTA .

Szintén Czinderi alapítvány, igen rövid élettartamú. Csak pár embert foglalkoztató, főleg diszpocharakat készítettek, amelyekre virág díszeket festettek fel.

3./ DOHÁNY ÉS SZIVARKA GYÁR .

Az egyik legsikeresebb Czinderi alapítvány, az alapításának idejét egyes leírások 1840-re teszik. Ezt az üzemet elsősorban a szuloki dohánytermesztésre alapozták. Jó minőségű szivarokat gyártottak. Így a Czinderi féle szivar keresett cikk a piacon. Sokan jöttek Szigetvárra ellesni a szivarkészítés titkát. Amikor 1851. március 1-én a dohányárúsítást az állam monopolizálta, ez az üzem is megszűnik tovább működni.

4./ KÉKFESTŐ ÜZEM .

a./ Hoch festőüzem.

Kis manufaktúra, csak pár munkással dolgozik.

b./ Kardos festőüzem.

Az üzemet a Kardos család alapította az 1800-as

évek vége felé. Kezdetben csak kézi erővel dolgoztak. 1907-ben az üzemben a mester mellett két segéd és egy tanuló dolgozott.

Az üzem ekkor egy rézkazánból és hat darab festőkútból állt. A rézkazánban a keményítőt főzték, az egész üzem csak egy 6 x 12 méteres helyiségből állott.

1918-ban, és utána nőtt a kékfestő anyagok iránti kereslet, azért, hogy a fokozódó igényeket kielégítsék. 1924-ben modernizálták és bővítették az üzemet. Automata gépeket állítottak be, sőt ezen túlmenően 1926-ban mintázó gépet vásárolnak. A további bővítés során mángorló és keményítő gépet szerelnek fel. Az üzemben dolgozók száma is 16 főre növekszik. Az üzem napi termelése a korábbi felszereléssel 180 méter, a gépesítés bevezetése után 450-500 méter. A második világháború alatt az üzem megrongálódott, és Kardos György tulajdonost is deportálták. A felszabadulás után ismét visszatért és működésbe hozta üzemét, de ekkor már csak két fővel dolgozott, és fenalfestéseket vállaltak. Az üzem végleg 1949-ben szűnt meg. A falusi lakosság szerette a festett kelméket, valószínű most is meglenne az érdeklődés utána.

6./ NYOMDAIPAR .

Az 1867-es kiegyezés utáni gazdasági és kulturális fellendülés a kisvárosokban is éreztette hatását. Ez a hatás Szigetváron is érezhető, minek következtében a városban az 1890-es évek körül megjelenik a nyomdaipar. Szigetváron első, az un. Kozáry-féle nyomda, melynek szerkesztésében jelent meg a "Szigetvár és Vidéke" című hetilap. A lap főszerkesztője Dr. Kriszt Béla, kb. 300-as példányszámban jelenik meg az újság hetenként.

Az említett nyomda mellett egy kisebb "Corvina" nyomda is működött, kb. egyidőben létesült az előbbivel. Tulajdonosa Ferencz Dávid. Németh Béla szerint /Sziget-

vár története 385.lap./ ebben az időben a már említett két nyomda mellett egy kisebb nyomda is működött Szigetváron, amely a "Dél-Somogy" című hetilapot nyomtatta. Az említett nyomdák aránylag rövid idejűek, hamarosan meg is szűnnek, illetve más néven tovább élnek és fejlődnek. 1910-ben megalakult a Nyomda Részvénytársaság, és felkéri Tursics Imrét, hogy a Szigetvári Nyomda műszaki vezetését vegye át. Az így létrejött nyomda Módensieder József tulajdonát képezte, és ismételten kiadták a "Dél-Somogy" című hetilapot 500 példányban hetenként, A nyomdában egy könyvkötőt, 5 nyomdai dolgozót, és két tanulót foglalkoztattak, A nyomtatott hetilap ára 20 fillér. A hetilap hivatalok, és magán cégek hirdetéseit is közölte, Az első világháború következtében a lapok előfizetőinek száma csökkent, és jónak látszott a Módensieder-féle és Kozáry-féle Nyomda egyesítése. Az általuk kiadott két hetilapot is egyesítették; "Szigetvár és Dél-Somogy" címmel. A lap főszerkesztői; Dr.Szily Ádám, és Dr.Kriszt Béla lettek.

Módensiedert behívták katonának, Tursics Noviszádra disszidált, így a nyomda gyakorlatilag befejezte tevékenységét.

A háború után Módensieder ismét megnyitotta nyomdáját, létrehozták az "Új Dél-Somogy" Nyomda és Lapkiadó Vállalatot. Ekkor a lap főszerkesztője Bárvárt Gyula lett, a Nyomda Rákóczi u 3. szám alatti épületben működött hat munkással. Lapot is jelentettek meg, ez volt az "Új Dél-somogy", minden csütörtökön és vasárnap jelent meg 1200 példányban.

1928-ban Módensieder kivált a társulattól, és "Zrínyi" Nyomda néven önállósította magát. Megjelentette a "Délvidék" című politikai lapot. A lap csütörtökön 1500, és vasárnap 1800 példányszámban jelent meg.

A szélső jobboldali kormányzat 1943-ban a "Délvidék" című lapot betiltotta.

A "Délvidék" című hetilap Dr. Magda István ügyvéd főszerkesztésével jelent meg.

1944. december 8-án felszabadult Szigetvár, és a nyomdát a szovjet és bolgár hadsereg parancsnoksága alá helyezték, katonai lapokat nyomtattak. Az üzemet 1948-ban államosították, és a felszerelését a Pécsi Szikra Nyomdába helyezték át. A szigetvári nyomda dolgozói szintén Pécsre kerültek.

7./ SZÓDAGYÁRTÁS.

Az első szódagyárat Salamon G.ula gyógyszerész alapította 1860 körül, amely szódagyár 1890-ben Beck Dániel vendéglő tulajdonos kezébe került. Majd az 1920-as évek elején Bürger Lajos is alapított szódagyárat, de ez az előbbivel együtt a második világháború alatt megszűnt.

A felszabadulás után Szigetvár és környékének szikvíz ellátását a Szarka-féle szódagyár biztosította, de az 1950-es évek első felében az is elődei sorsára jutott.

Jelenleg a Szabadság utcában a helyi szövetkezet tulajdonában működik egy szódagyár, amely Szigetvár és környékének vendéglátóipari egységeit látja el szódavízzel.

8./ SZIGETVÁR VILLAGOSÍTÁSA

Az ipar fejlődésének fontos alapja az elektromos áram, vagy más néven a villamosítás. Szigetváron a villany 1926. karácsonyán gyulladt ki először. Szigetvár villamosítását a TECHNOLÁVISZ Vállalat végezte el, Varga Sándor főjegyző, és Biró Ferenc bíró indítványozására. Ekkor építették meg azt a 23,6 km-es vezetékét, amely Tertyegótól /Pécs mellett/ Szigetvárra vitte az elektromos áramot. A vezeték Szigetvár tulajdonát képezte, és 1945-ig bért kellett fizetni a használatáért. 1927-ben Szigetváron megépítik a kapcsolóházat.

Eddig Szigetváron csak a Zrínyi Filmszínháznak volt sa-

ját áramfejlesztője, ezenkívül egy-két kisiparos tulajdonában volt kisebb teljesítményű áramfejlesztő berendezés. /Singer Fátalep, és Székely géplakatos/ A TECHNOLÁVISZ a Történetétől Szigetvárig és kisebb községeket is kezdte villamosítani, akkor került sor Botykapeterd és Becefa villamosítására is.

1928-ban jött létre az ELEKTROLÁVISZ RT. ebben már külföldi tőkeérdekeltségek is belefolytak /Bécs, Prága/ Az említett Részvénytársaság 1930-ig működik.

1930-ban létrejön a Drávavölgyi Villamos Áramszolgáltató Részvénytársaság. A részvénytársaság pénzügyeit 30 %-ban magyar, és 70 %-ban külföldi /Berlin, Hamburg, Amsterdam/ tőke finanszírozta. A részvénytársaság Nagyatáig kiépítette a vonalat, majd Sellye, és Nagykanizsa következett.

A munkás létszám ebben az időben 30 szerelőből, 30 segédmunkásból, és 8 irodai munkásból állott. 1950-ben történt az államosítás, először ÁVISZ, majd 1963-as átszervezés után DÉDÁSZ lett a vállalat neve.

Szigetvár elektromos körzetének határa; Barcs, Boldogasszonyfa, Szentlőrinc, Vajszló településeknél jelölhető meg. A körzet átlagos évi energiafogyasztása 12 millió kwó.

9./ T E J Ü Z E M .

A Szigetvári Tejüzemet 1930-ban gróf Andrássy Mihály létesítette. Kezdetben egészen kis üzemként működött. E egészen a második világháborúig napi 500 liter tej feldolgozására volt alkalmas, valamint 10 kg. vaját állított elő. A háborús évek végén már sajtgyártással is foglalkoznak, főleg trappista sajtot gyártanak. Az 1950-es években bővítették és korszerűsítették a tejüzemet, ilyen formájában már évi 10 millió liter tej feldolgozására lett alkalmas. 1961-ben népgazdasági érdekből Kacsótára telepítették át, az ott lévő kisüzem fejlesztése céljából. A tejüzem helyére az egyre jobban fej-

lődő konzervgyár terjeszkedett ki.

- A továbbiakban Szigetvárnak azon ipari létesítményeit kívánom bemutatni, amelyek a felszabadulás előtt keletkeztek ugyan, de nem szűntek meg, sőt óriási mértékben tovább fejlődtek, avagy kifejezetten a felszabadulás után létesültek. Az így említett létesítmények alkotják Szigetvár jelenlegi ipari életének döntő többségét. -

10./ M A L O N I P A R ;

Szigetvár és környékének éghajlati viszonyai és talajadottsága kellő alapot szolgáltatnak a gabona termesztésére. A gabonák közül is jelentős mennyiségben termesztették, és még ma is termesztik a búzát. Ennek következtében a malomipar Szigetváron az ősrégi iparágak közé tartozik. /Ld. Ipar története című fejezet./

Kezdetben az Almás patak vízienergiáját használták fel, majd a technika tökéletesedésével a vízimalmokat a gőzmalmok, ez utóbbiakat pedig a villamosenergiával működtetett malmok váltják fel.

a./ a vár melletti öreg malom.

1790-95 között építették. Kezdetben kétkerekű felülcsapós vízimalom volt, majd Andrássy idejében átszerelték, és kombinált vízturbinás gőzmalmot csináltak belőle. Két-három munkást foglalkoztattak. A szigetvári uradalom, és a környékbeli lakosság igényeit elégítette ki, gabonaörlésre és darálásra használták fel.

b./ Weisz-Schmella-féle malom.

Az 1900-as évek elején Weisz alapította. Napi teljesítménye 25 q örlemény volt. A működtetését egy két-kazános gőzgép biztosította.

A malmot 1933. május 1-én Schmella vette át, modernizálta, és villamosította. Sik szitákkal szerelték fel és darológépet is felállítottak benne.

Napi teljesítménye a korábbi 25 q-ról 100 q-ra emelkedett.

14 munkást foglalkoztatott egészen 1947-ig, ekkor a malmot megszüntették, épületében raktárt rendeztek be, majd később keverő üzemet.

c./ Fehér /Fischmann/-féle malom.

1881-ben Fischmann Adolf alapította Szigetvár Ny-i városrészét. Kezdetben a többihez hasonlóan ez is kiskapacitású malom, teljesítménye napi 24 q. A malomban két kisebb daráló is működik. A fokozatosan növekvő forgalom szükségessé tette annak bővítését. 1911-ben átépítették, felszerelését korszerűsítették, így a napi kapacitása 122 q-ra növekedett.

Korábban a meghajtáshoz szükséges energiát egy félstabil gőzgép, a korszerűsítés után pedig egy nagyobb teljesítőképességű fatüzelésű stabil gőzgép szolgáltatta. Az első világháború idején a malom termelése erősen lecsökkent, majd a háború befejezése után Fischmann Adolf fia Fehér Miklós /időközben magyarosították a nevüket/ kisebb műszaki átszereléseket eszközölt, így a malom kapacitása már 160 q-ra emelkedett. Ezzel a kapacitással a malom megyei szinten a második helyen állt. A kapitalista versengések, valamint a növekvő igények a további bővítést sürgették. 1928-ban egy 85 vagonos gabonátárolót építettek a malom mellé, és újabb korszerűsítéssel 200 q-ra növelték a napi kapacitást.

Ebben a formájában élte át a malom a második világháborút. 1949-ben megtörtént a malom államosítása is. Az első ötéves terv teljesítése érdekében 1950-ben a malmot villamosították, műszaki berendezését is fejlesztették, bővítették.

Nyolc darab duplasoros vasszekrényes hengerekkel

látták el, és 3 db. felsőhajtású sikszitával.
Darálóinak a számát is négyre bővítették. Ezzel
a malom napi teljesítőképessége megháromszorozódott,
600 q-ra emelkedett.

Szigetvári malom

A malom munkás létszámának alakulása a következő:

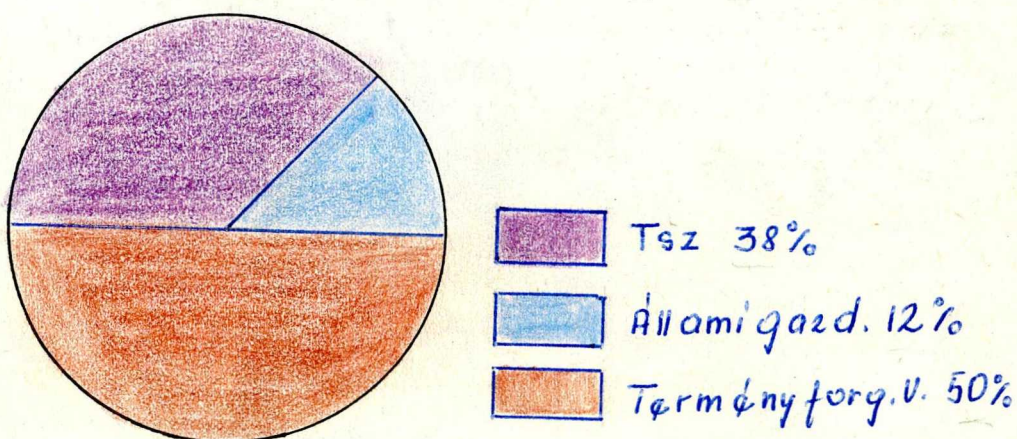
1945. előtt :		1966-ban :
műszaki dolgozó	: 1	3
adminisztrátor	: 7	7
szakmunkás	: 8	13
segédmunkás	: 20	15
betanított munkás	: 8	10

A gépesítés fokozásával kevesebb emberi munkaerőre van szükség. Szakmunkás utánpótlásról központosítottan gondoskodnak, malomipari tanulókat képeznek ki.

Jelenleg egy munkás átlagkeresete 1.389.- Ft. A munkások kulturális és munkavédelmi igényeit fokozatosan szem előtt tartják.

A malom nyersanyag ellátásáról különféle mezőgazdasági szektorok gondoskodnak; állami gazdaság, Termékforgalmi Vállalat, termelőszövetkezetek, egyéni gazdálkodók. A legtöbb gabonát nagyságrendbe a Termékforgalmi Vállalat, termelőszövetkezetek, és állami gazdaságok szolgáltatják.

GABONA SZOLGÁLTATÁS SZEKTOROK SZERINT

A malomba érkező gabonák zömét a búza és a rozs alkotja, kisebb mértékben szállítanak árpat és zabot is, és egész kevés mennyiségben kukoricát. A búza és a rozs őrlésre kerül, míg az utóbbi termékeket állati takarmányozás céljából megdarálják. A mezőgazdaság szocialista átszervezésével párhuzamosan csökken a vándorlás, és vándarálás, és növekedett az ellátási őrlés mennyisége.

A malomban az alábbi őrleményeket állítják elő : finomliszt, kenyérliszt, búzadara, rozsliszt, korpa. A felsorolt őrleményeket Szigetvár és, közvetlen környékének ellátásán kívül Pécsre, Komlóra, Nagykanizsára és Budapestre szállítják. A malom működése igen rendtábilis. 1 q búza megőrléséhez használt villamos energia 3,9 kw, ez pénzben kifejezve; 2,95 Ft. Országos szinten 4,2 kw energiát használnak fel. A malom ilyen vonatkozásban Baranya megye tizenki-

lenc malma közül az első helyen áll.

10./ TÉGLAGYÁR .

Egyike a legrégebben létesült, és még ma is meglévő ipari üzemeknek. Ha figyelmesen tanulmányozzuk Németh Béla Szigetvár története című könyvét, akkor láthatjuk, hogy őt téglauzemről emlékezik meg. Ezen téglauzetők egyikéből nőtt ki magát az un. Berkes-féle Téglagyár.

A téglagyárat Berkes János alapította 1912-ben. Az akkori idők legfejlettebb téglauzetés technikájának megfelelően 14 kamrás, körkemencés üzemként működött. Általában 40 munkást foglalkoztatott, és napi termelése 20.000 db téglau, illetve cserép. A gyár Szigetvár határában, Hobol felé vezető út mellett helyezkedett el. Az államosítás után bizonyos fejlesztéseket eszközöltek a gyáron, így teljesítménye növekedett. Sajnos, a terület alacsony volta miatt a nyersanyag kibányászásakor állandóan talajvízzel kellett küzdeni. Ezen oknál fogva az állami vezetőség jobbnak látta a gyár megszüntetését. Jelenleg a területén a Szigetvári "Zrinyi" Mezőgazdasági Termelőszövetkezet baromfinevelő telepe működik.

A Mozsgói uti II.számú Téglagyár.

Alapítója szigetvári kisiparos családból származó Ocsodál Ödön. Az Ocsodál-féle első téglagyár eredetileg a város K-i részén helyezkedett el, a 6-os számú főközlekedési útvonal mellett. A terület elég vizenyős volta, a téglagyár fejlődését gátolta, így Ocsodál a téglagyárat a Szigetvár-Kaposvár között húzódó útvonal mellé helyezte át, ahol jelenleg is működik. Ez az áttelepülés 1926-ban történt. Kezdetben elég kis üzemként kezdte meg működését, az itt dolgozók száma 20 főre tehető. Az üzem évi termelése akkor 1 millió db téglau

la volt. A téglagyártás minden mozzanatát kézi erővel végezték. Később egy 4 LE-s benzinmotort alkalmaztak a szükséges víz kiszivattyúzására.

1950-ben államosították, ezután kezdődött az üzem nagyobb arányú fejlesztése. 1954-ben teljes egészében gépesítették, ennek ellenére a munkások létszáma 60 főre emelkedett. A gyár teljesítménye három és félszeresére nő. Az üzemben jelenleg kisméretű téglákat gyártanak / 250 mm x 120 mm x 65 mm. / A munkások közül 17 nő dolgozik a gyár területén. A gyár teljes alapterülete 75.000 m². Szállítási köre az egész Dunántúlra kiterjed, sőt Esztergom, Szentendre, Vác építkezéseihez is használnak Szigetváron gyártott téglákat. Az üzemet jó munkájáért többször elismerő oklevéllel tüntették ki.

11./A F Ü Z T E L E P

A felszabadulás után létesült üzemág kezdetben a Görgségi Állami Gazdaság tulajdonában van. 1950. június 1-én került át az Erdőkémiai Vállalat Fűztermelő Részlege kezébe. Az üzem kezdetben a szigetvári vár gazdasági épületeiben rendezkedett be, és 24 kh-on gazdálkodott. Majd a Műemlék Felügyelőség kezébe vette a már erősen megrongálódott vár sorsának további alakulását, így a Fűztelep kikerült a várból. A vártól ÉK-re építették fel a Fűztelep helyiségeit 2 millió Ft. költséggel 1962-ben. Majd egy korszerű feldolgozó részleget építettek hozzá, 1,5 millió Ft értékben, sőt több százezer Ft. értékben szolgálati lakásokat is emeltek a dolgozók számára. 1955. óta a Magyar Tudományos Akadémia irányításával fűztermelési kísérletek folynak Szigetváron. A fűztermelésre szánt terület évről-évre növekedett. 1952-ben 24 kh-on, 1953-ban 31 kh-on, 1954-ben 57 kh-on, míg 1967-ben már 186 kh-on gazdálkodnak. Második hely az országban, ahol olasz mintára fűz és

AFÜZTELEP EXPORTJA

nyárfa ültetési kísérletekkel foglalkoznak, mintegy tíz fajta fűz és nyár telepítésével. Ennek lényege az alábbiakban van ; fűzfát, és nyárfát meghatározott sorrendben, és távolságra ültetnek egymástól. Amikor a nyárfa lombjai a fűzet erősen beárnyékolják, a fűzfát kivágják, és marad a nyárfa, majd hamarosan a nyárfaerdő kitermelése következik. Ezt olyan területen alkalmazzák, amely más növény termesztésére nem használható. Szigetváron van Európa legnagyobb fűzfa-fajta gyűjteménye. Mintegy 286 fajta fűzet tartanak nyilván. Minden évben külföldi szakemberek jönnek tapasztalatszerésre./Jugoszláv, olasz, német és osztrák/ Ezenkívül erdőmérnöki hallgatók is látogatnak ide szakmai gyakorlatra.

Az üzemben 50-60 fő dolgozik állandó jelleggel, de bizonyos szezonmunkára alkalmi munkásokat is vesznek fel. Egy kh-on termelt nyers fűzfavessző átlagosan 50-60 q. Ha leszámítjuk a száradási veszteséget, selejtvesztőt, hántelési veszteséget, 10-15 q vessztőt kapnak. A termelt fűzfavessző 50 %-a exportra megy, részben vessző és feldolgozott fűzárú formájában. Az üzem működtetése igen gazdaságos. Egy kh-ról a bevétel belföldi viszonylatban 15-20.000.- Ft-, az exportra küldött fűzfavesszőért q-ként 25-30 dollárt fizetnek. Az üzem export szállítására széleskörű; Ausztria, NSZK, Belgium, Svájc, Olaszország, és Amerika a nagyobb exportőrök.

12./A C I P Ő G Y Á R .

Ha Szigetvár iparáról beszélünk, akkor szinte a Cipőgyár és a Konzervgyár jelenik meg lelki szemeink előtt.

Szigetvári viszonylatban a Cipőgyár "mammutüzemnek" számít, akár a munkások számát tekintjük, akár a termelt javak értékét. Jelentős a szerepe az ország gazdasági életében, sőt túlnőtte az ország határait is, nem kis hírnevet szerezve hazánk cipőiparának.

1885-ben alapította Neumann Lipót kisiparos, aki vásározó cipésként kezdte működését. Kezdetben a manufaktúra-szerű kisüzemben csak torna[?] cipőket gyártottak.

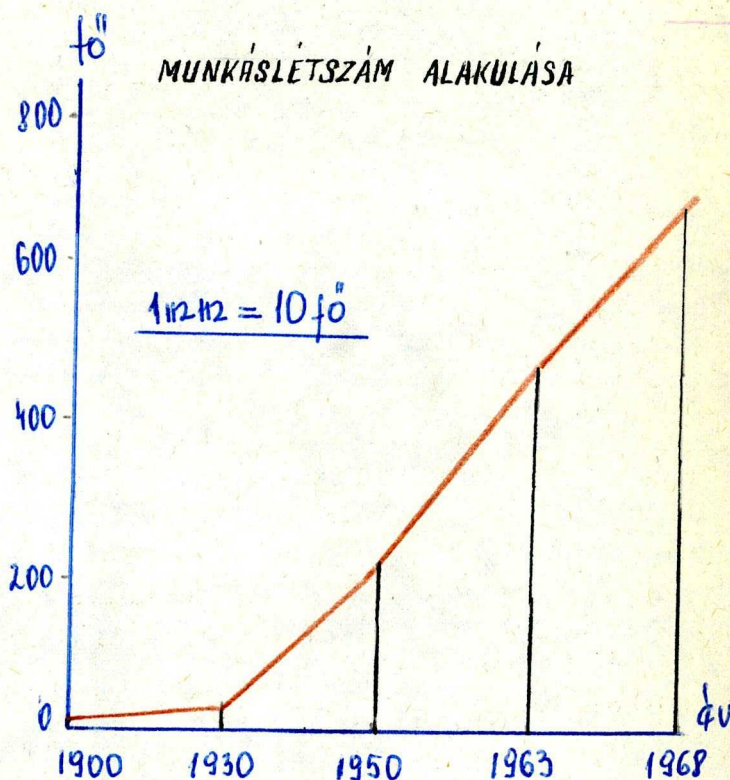
Az alapításkor a gyár a jelenlegi leányiskola helyén állott, hamarosan tűzvész martaléka lett, s utána költözött a jelenlegi helyére.

1930-ig igen lassan fejlődött, és mintegy 50 főt foglalkoztatott ekkor. Az első világháború idején katonai bakkancsokat gyártottak. 1933-ban Neumann Ferenc /az alapító fia/ külföldi tanulmányútról hazatérve, a cipőgyártással kapcsolatos tapasztalatait gyümölcsöztetni kezdte. Holland tapasztalatok alapján bővítették, és korszerűsítették az üzemet, új üzemrészt építettek a régi mellé. Ugyanakkor újabb profilt is kialakítottak, a ragasztott technikával készült "ágó" női cipők gyártására tértek át.

A munkáslétszám növekedése mellett un. "zicc" /bedolgozó/ munkásokat is foglalkoztattak.

Az üzem dolgozóinak alakulása az alábbiakban szemléltethető:

Év	Munkáslétszám :
1900.	10
1910.	30
1930.	50
1933.	80
1938.	130
1948.	152
1949.	168
1950.	212
1963.	450
1968.	680

Az üzemben gyártott jóminőségű női cipőkre a hazai

piacon kívül a külföldiek is felfigyeltek, megkezdődött az export Anglia, és Svédország felé. Ragasztott talpú női cipők és szandálok kerültek exportra. Külföldön "Lyon" márka néven ismerték a szigetvári cipőket, míg a hazai piacra "Oroszlán" márka elnevezéssel kerültek a termékek.

1938-ban kötötték a munkások első szerződésüket a GYOSZ-szal. /Gyáripárosok Országos Szövetsége/. Ezután meghatározott munkabért, fizetéssel szabadságot, és családipótlékot kaptak az üzem dolgozói. A második világháború alatt zavarok mutatkoztak a nyersanyag ellátásban, a gyár termelése stagnált, sőt visszaesett.

1948.-ban államosítják a gyárat. Utána is a tradíciónak megfelelően a női cipők gyártását helyezték előtérbe és ez a profil jelenleg is uralkodik. A gyár fejlesztésére óriási összegeket fordítottak.

1950-54 között egy kétszintes üzemrészt építettek 2 millió Ft-os költséggel. Ugyancsak ebben az időszakban 130.000.- Ft-ért gépeket vásároltak. 1958-ban újabb 1,5 millió Ft-os beruházást eszközöltek.

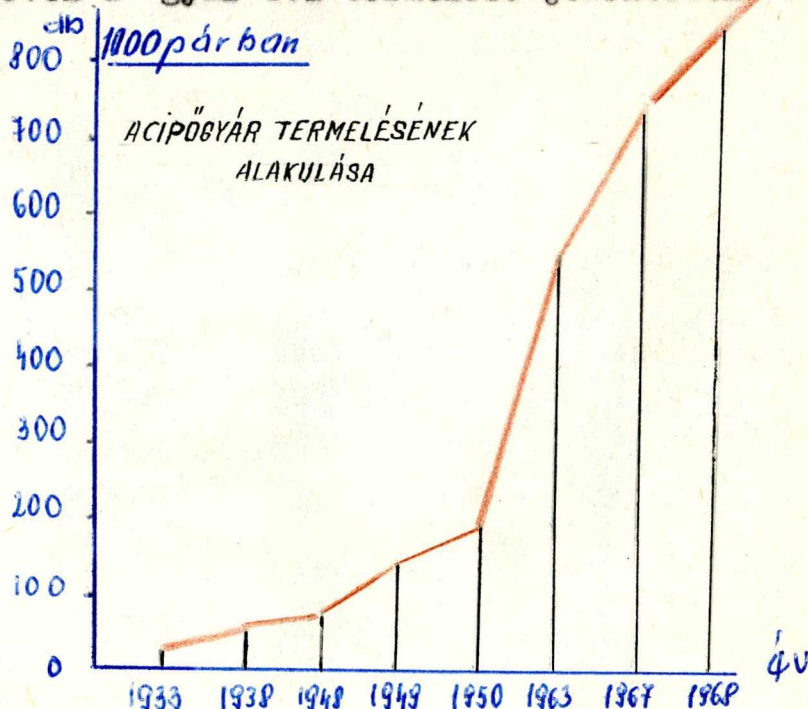
1955. óta bevezették a tervszerű szakmunkásképzést, az üzemnek önálló iprártanuló intézete van.

1963-ban az iparvállalatok összevonása alkalmával a Szigetvári Cipőgyár, "Minőségi Cipőgyár" lett. Jelenleg a Szigetváren gyártott cipőket "Minőségi cipő" márkával látják el. 1950-ben kezdett ismét az államosítás után exportra gyártani. Kezdetben csak szocialista országokba exportált, 1959-ben indult meg a Ny-i országokba történt exportálás.

A gyár jelenlegi termelésének 60 %-a exportra, 40 %-a belföldi piacokra kerül. A nyugati export jelenleg is alacsony, alig 1-2 százalék. Exportáló országok sorába tartozik a Szovjetunió, NDK, Lengyelország, Románia, Dánia, Svédország, Ausztria, és Anglia.

A belföldi piacra szánt termékeket pedig a nagyobb városainkban lévő cipőnagykereskedelmi vállalatok kapják meg. A fokozatos korszerűsítéssel és a termelékenység növelésével a gyár évi termelése jelentősen megnövekedett.

Év :	Pár ;
1933.	35.000
1938.	50.000
1948.	70.000
1949.	140.000
1950.	191.000
1963.	540.000
1967.	740.000
1968.	900.000

A nyersanyag szükségletének jelentős részét külföldről kapja; Argentína, Brazília, India, Kína, Franciaország azok az államok, ahonnan nagyobb mennyiségű nyersbőrt importálunk.

A bőr a bőripari vállalaton keresztül kerül az üzembe. Az üzembeállított automatikus gépek, futószalagok a termelés növelése mellett a dolgozók munkáját is megkönnyítik.

Egy példa a sok közül: Az automatizálás előtt a talpbőrkivágó gépek 6 embert szolgáltak ki, és a napi termelés 2.100 pár volt. Az automatizálás után egy ember végzi ugyanazt a munkát, a napi termelés pedig 3.500 párra emelkedett.

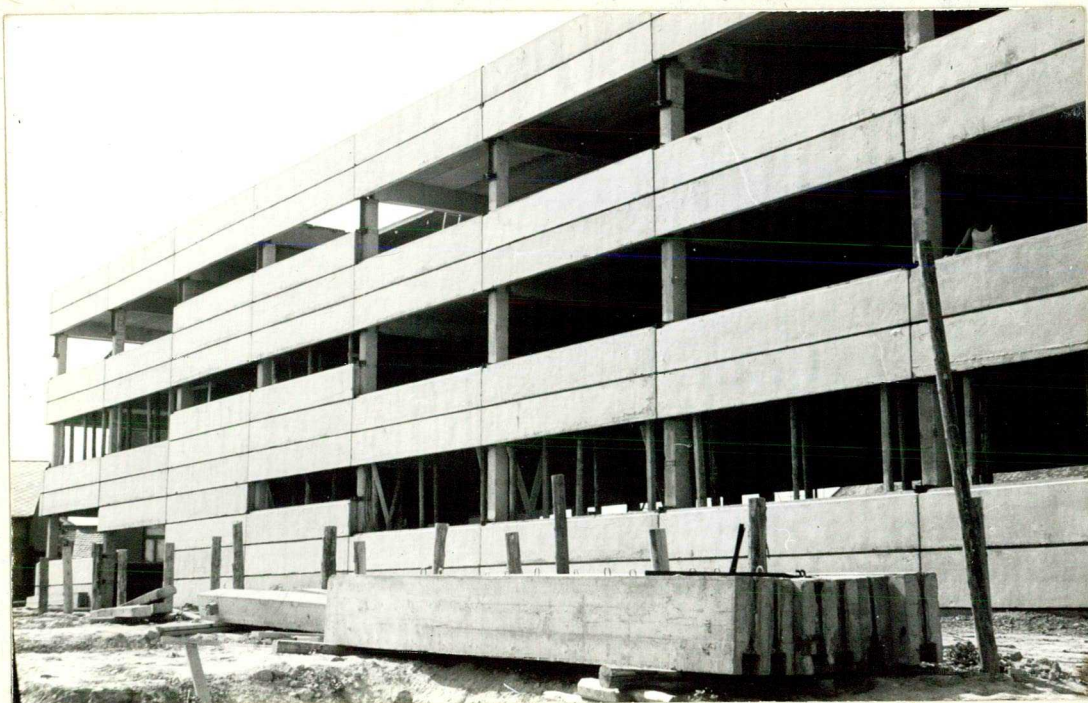
Egy pár cipő előállításához szükséges munkabér 1967-ben 16 Ft. Egy dolgozó napi átlagkeresete 1967-ben 1.490.- Ft. Ezt az összeget 1968-ban 1.500.- Ft-ra akar-

ják növelni. 1963-tól 1967-ig az évenként kifizetésre került nyereségrészesedés összege 18-26 napi munkabérnek felel meg.

1968. január 1-től bevezették a 44 órás munkahetet. Az üzemben jelenleg is folynak nagyobb szabású átalakítási munkálatok, melynek eredményeként a termelést újabb 50 %-kal kívánják növelni.

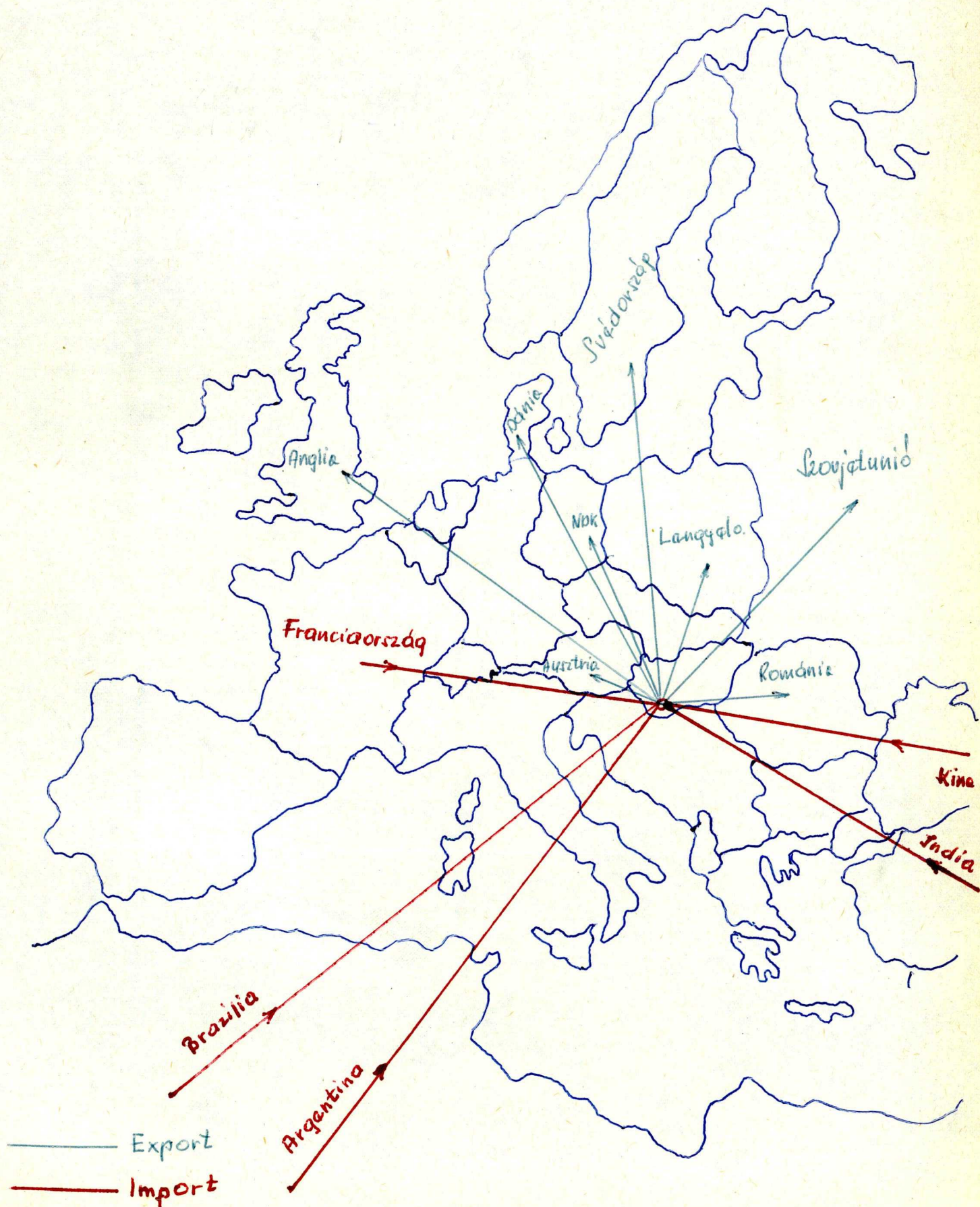

Felsőrész szélező üzem.

Az épülő új üzemcsarnok

A CIPOGYÁR IMPORTJA ÉS EXPORTJA

13./ KONZERVGYÁR.

Szigetvár legnagyobb ipari létesítménye az 1930-as évek elején létesült, és mint Cikória-száritó üzem kezdte meg működését.

Alapítója; Szigetvár akkori földesura Andrassy Mihály. A környéken nagyobb mennyiségű cikóriát termesztettek, és nyers állapotban értékesíteni nem tudták, ez tette sürgőssé a száritó üzem létesítését. A kávé pörkölésén túl, kávé konzerv gyártásával, zöldség szárítással, hajdina hántolással is foglalkoztak.

A kávé konzerv gyártására a második világháború ideje alatt tértek át, amikor az üzemet hadiüzemmé nyilvánították. A kávé konzerv összetétele a következő volt: 2 gr babkévé, 20 gr cukor, 5 gr. cikória, és maláta felesen. A katonaságon kívül Svédországba is szállítottak kávé konzervet, a fokozott termelés pedig a kisüzem bővítését tette szükségessé. 1947-ben államosították, és ettől az időtől kezdve beszélünk a mai értelemben vett Konzervgyárról.

Ekkor vették kezdetüket azok a nagyobb arányú beruházások, amelyek révén az egykori kisüzem az ország élvonalbeli konzervgyárává változott.

1947-től 1957-ig Déldunántuli Konzervgyárak néven Paks és nagyatádi üzemekkel egybetartozott. 1957-ben választották külön, azóta "Szigetvári Konzervgyár" néven szerepel.

Az üzem életére és fejlődésére utaló gazdasági mutatók az alábbi táblázatban szemléletesen elént tárnak:

Év	Munkásle- szám ala- kulása :	össz.bevé- tel millió Ft-ban :	Árúterme- lés t-ban :	Termelt ér- ték millió Ft-ban :	Export t-ban :	Belkereske- delem t-ban :	Beruházás millió Ft-ban :
1957.	393	5.687	3.934	23,7	540	1.200	-
1958.	355	5.082	3.285	19,2	680	1.000	1.383
1959.	396	5.762	3.920	23,2	1.530	990	583
1960.	437	6.608	4.288	37,2	1.340	22.190	9.654
1961.	498	7.782	7.573	51.-	2.530	2.440	3.887
1962.	595	9.710	9.898	68,6	4.460	3.710	10.219
1963.	747	12.477	13.338	93,3	5.286	4.690	8.076
1964.	913	14.701	13.129	85,5	7.393	4.800	10.882
1965.	841	13.412	12.650	91,4	6.956	3.790	10.844
1966.	926	16.477	16.863	119,5	10.092	4.180	27.272
1967.	1.079	19.525	21.040	157,7	11.750	5.290	57.460
1968.	1.270	22.300	28.240	195.-	13.760	5.790	75.394
1969. ^x	1.655	29.523	40.220	26,3	23.110	8.790	39.069
1970. ^x	1.818	32.446	46.120	29,6	27.750	9.900	-

x-al jelzett évek adatai tervszámok, és becsült értékek.

Az óriási beruházások következtében a régi épületek és berendezések eltűntek, helyettük a mai kor követelményeinek megfelelő épületeket építettek, valamint új konzervgyáripari berendezéseket gyártottak. A paradicsom üzemet 5 millió Ft. beruházással korszerűsítették, 800 m² készárúraktárat építettek, új gyümölcslé üzem létesült, valamint új kazánház, amely négy és fél tonna gőzt termel óránként.

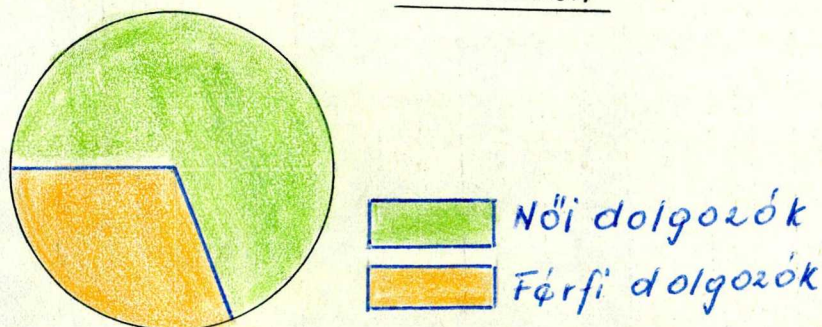
A felsoroltak csak töredékéi annak, amit a gyár korszerűsítése és bővítése érdekében végrehajtottak. Jelenleg is folynak óriási építkezések, melynek során a gyár jelenlegi termelése és munkaslétszáma 1970-re megduplázódik.

A gyárban dolgozók 70 %-a nő, 30 %-a férfi. Ez az arány továbbra is fennáll, vagy esetleg a nők javára fog eltolódni. A további létszámgyarapodás a fejlődő új város eddig ki nem használt női munkaerejét teljesen lefoglalja kötni.

A foglalkoztatottak zöme Szigetvárról, a többi része pedig a járás községeiből kb. 20 km. hatósugarú körön belül járnak dolgozni.

Egy munkás jelenlegi átlagkeresete 1.460.- Ft. A szükséges nyersanyagokat a termelőszövetkezetektől szerződéses alapon, állami gazdaságoktól, és 10 %-ban a MÉK-től kapja.

KONZERVGYÁR DOLGOZÓINAK NEMEK SZERINTI
MEGOSZLÁSA

Jelenleg az üzemben négyféle gyártmánycsoporttal találkozunk:

a./ gyümölcskonzervek;

- b./ főzelékek ;
- c./ paradicsom készítmények;
- d./ savanyúság.

A gyümölcs konzervek közül az alábbiakat gyártják :

- befőtt, jam, íz, ivólé, szörp, velő, és pulp. Főzelékek : borsó, bab, lecsó, finomfőzelék, karfiol főzelék, tökfőzelék, zakuska. Savanyúságok : csemege uborka, sósvizes uborka, paprika készítmények, hámozatlan paradicsom. Paradicsom készítmények : ivós paradicsom, konzerv paradicsom.

A gyár készítményei hazai piacon kívül külföldi piacon is keresett cikkek. A szocialista országok közül : Szovjetunióba, Csehszlovákiába, NDK-ba vannak nagyobb export-szállításaink. Míg a nyugati országok közül : Anglia, NSZK, Belgium Ausztria, és Saud-Arábia a főbb exportőrök.

1967-ben 11.752. tonnát küldtek exportra, ebből 11.100 t. a szocialista országokba került :

Szovjetunióba: 9.010 t., Csehszlovákiába; 1.190 t., NDK-ba; 1.900. t.

650 tonna pedig a tőkés országokba került : Angliába; 360 t., NSZK-ba; 220 t., Ausztriába 20 t., Belgiumba; 20 t., Saud-Arábiába 50 t.

A gyárban nagy gondot fordítanak a munkakörülmények egészségesebbé tételére, korszerű zuhanyozó és öltöző áll a munkások rendelkezésére. Az üzem modern kulturházzal rendelkezik, ahol színvonalas rendezvényekkel a dolgozók különböző kulturális igényeit elégítik ki.

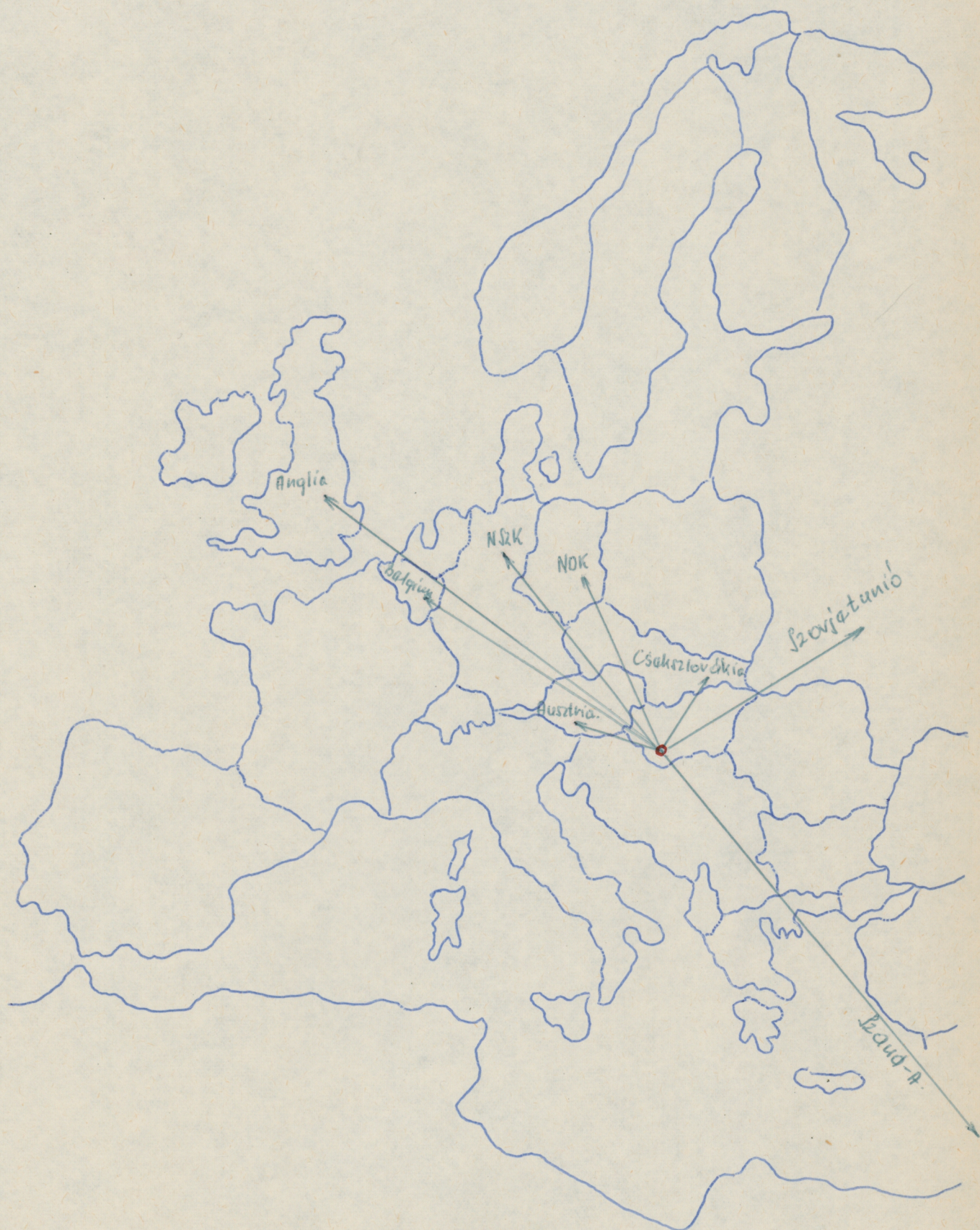

Agyór új üzetrészenek építése.

Az épülő víztorony

A KONZERVGYÁR EXPORTJA

Szigetvár ipari életéhez az említetteken kívül szorosan hozzátartozik több ipari jellegű létesítmény, amelyeket a legutóbbi időben hoztak létre, de szolgáltató jellegűknél fogva a lakosság számára szinte nélkülözhetetlenek.

A teljesség kedvéért a továbbiakban ezek rövid bemutatására szorítkozom.

14./ G E L K A .

1962-ben létesült, elektromos háztartási gépek, valamint tv és rádió javításokat eszközöl. Hat műszerészt foglalkoztat, központjuk Budapest, V.kerület Váci u 34.

15./ K E V E R Ő Ü Z E M .

A már említett Stmella-féle malomból alakították át, 1961. óta üzemel. Az Üzemben 12 főt foglalkoztatnak. A korszerű takarmányozás igényeit kielégítő keverék-takarmányokat állítják elő. Legfontosabb nyersanyagjuk : kukorica, árpa, szója, földimogyoró, csontliszt, halliszt, és korpa. Az üzemben négyféle baromfitápot, és háromféle sertéstápot, valamint borjú és szarvasmarhatápot készítenek.

Nagy a kereslet a keverék takarmányok iránt, jelenleg a szigetvári járáson belül 45 termelőszövetkezetet látnak el rendszeresen takarmánykeverékekkel. Az üzem termelése jelenleg napi 160 q. keverék. Az egyre növekvő kereslet az üzem bővítését sürgeti, amely 1970-re van betervezve.

Az üzem perspektívája kecsegtető, az egyre fejlődő nagyüzemi állattenyésztés függvényében fog emelkedni.

16./ S Z I G E T V Á R I É P I T Ő K T S Z .

1952. március 1-én létesült, mint Szigetvári Áltá-

lános ÉPÍTŐ Kisipari Termelőszövetkezet.

Kőműves, asztalos, ács, bádogos, festő, tetőfedő, vízvezetékszerelő, és villanszerelő szakmunkásokat tömörít magába.

Kezdetben csak Szigetváron, de jelenleg az egész járás területén fejtik ki tevékenységüket. Magán jellegű, szövetkezeti, és állami építkezéseket egyaránt vállalnak. A kedvező munkafeltételekkel rendelkező KTSZ egyre több kisiparost vonzott magához. Jelenleg a szövetkezetnél dolgozó különböző szakmunkások száma: 105 fő.

17./S Z I G E T V Á R I M Ű S Z A K I É S F É M I - P A R I V Á L L A L A T .

Szigetvári kisiparosok alakították 1953-ban. Az addig önálló kisiparosok iparendedélyüket beadva, ezen vállalaton belül biztosították munkalehetőségüket. Az alapító tagok főleg órás, rádiójavító, motorszerelő, és lakatos szakmákból kerültek ki. A vállalat a községi tanács fennhatósága alá tartozott, szakfelügyeletét a Baranya megyei Tanács VB. Ipari Osztálya látta el.

Kezdetben 20 főt foglalkoztatott, és az évi bevétele 1955-ben elérte az 1 millió Ft-ot. A vállalat fejlődése során a lakatosipari és járműjavító igények a finommechanika rovására eltolódtak. Az itt dolgozók létszáma állandóan növekedett, és túlnötte a munkahelyi kereteket. Sokáig probléma volt a helyhiány, végül a felszámolt Gépállomás helyére költöztek. A lakatos és gépszerelő részleg uralkodóvá vált, olyannyira, hogy 1959-ben a nevüket is megváltoztatták, Kisépépgyártó és Autó-motorjavító Vállalat nevet vették fel.

Az első komoly konstrukciójuk a cipőgyári porelszívó

berendezés, amelyet jelenleg is gyártanak. Ez a berendezés a helybeli Cipőgyáron kívül az egész ország Cipőgyáraihoz is elkerül. Jelenleg új gyártmányon dolgoznak, elkészítették a takarmánykeverő üzem számára egy új fajta keverőgép prototípusát. A legújabb gyártmányuk pedig hidraulikus emelőgép, amely a Konzervgyár belső anyagmozgatását segíti elő.

Szakk munkás utánpótlásról ipari tanuló képzéssel gondoskodnak. Az üzem évente 15-20 ipari tanulót képez ki. A fejlődésben lévő üzem szép perspektivákkal rendelkezik.

18./ S Ü T Ő I P A R I V Á L L A L A T .

1953. október 1-én alakult magán pékségekben. Kezdeti időszakban gépi felszereléssel nem rendelkeztek. A dagasztás nehéz munkáját is kézi erővel végezték. 1954-ben kezdték a sütőüzem gépesítését, és jelenleg gépi erővel dolgozik.

1957-ben összevonták a sütőüzemeket, és egy négy sütőteretes kenyérgyárat építettek az építkezési munkálatokat 1962-ben fejezték be.

Igy Szigetvár sütőipari termékekkel való ellátottsága tökéletesnek mondható.

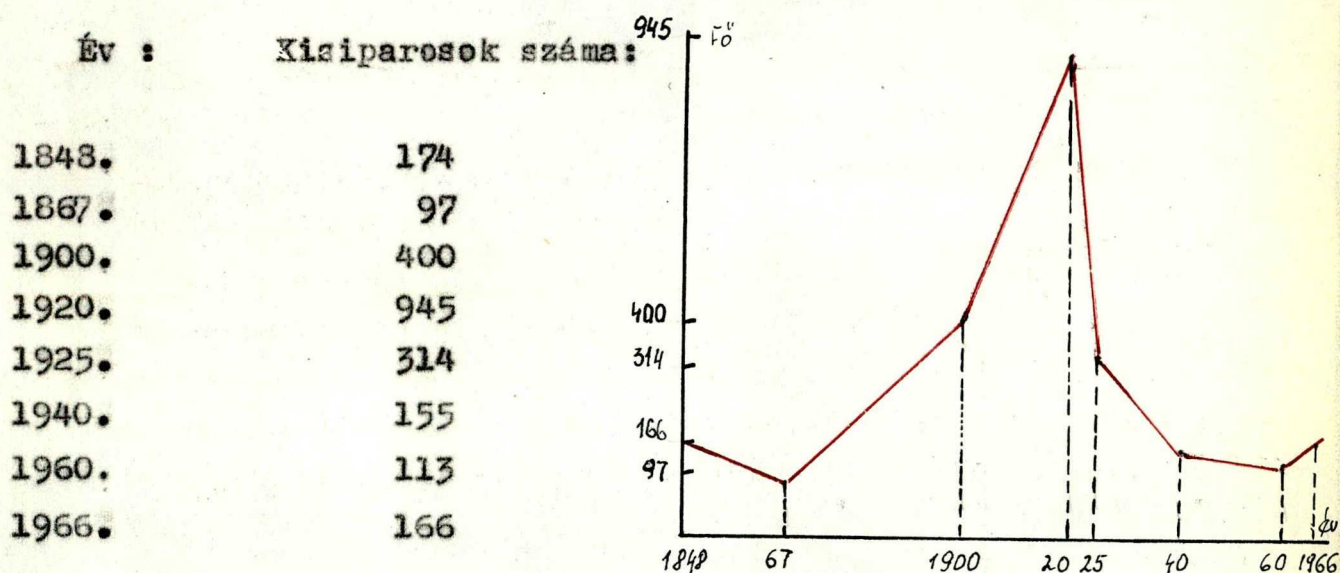
A Szigetvári Sütőipari Vállalathoz vidéki fióküzemek is tartoznak; Sellyén; Szentlőrincen, és Bükkösdön. Összességében tekintve a vállalat 75.000 ember kenyérellátását biztosítja. A műszaki berendezés állandó bővítése mellett jelenleg 60 szakk munkást foglalkoztat a vállalat. Az 1967-es évben egy q kenyér önköltségi ára 250.- Ft volt. Az üzem napi termelése 190-200 q kenyér, és 35.000 péksütemény. A kenyér 38 %-a 1 kg- os

fehér kenyér.

A kenyérgyár jelenlegi korszerűsítésével a napi termelést 50 q-val növelni fogják.

Ha Szigetvár ipari életéről teljes képet akarunk kapni, meg kell emlékeznünk röviden a kisiparosságról is. A korábbi években jelentős számban működtek, és munkájukkal hírnevet szereztek Szigetvár iparának. 1945. után nagyobb részük szövetkezetekbe tömörült, de számuk napjainkban is mintegy 116 főre tehető. A fontosabb kisiparosok száma a következő: 4 asztalos, 4 fodrász, 6 cipész, 20 szabó, 18 kovács, és lakatos, 11 villanyszerelő.

KISIPAROSOK SZÁMÁNAK ALAKULÁSA :

A./ Szigetvár iparosságának kulturális és mozgalmi élete :

Az 1867-es kiegyezés után vége lett a 18 éves súlyos elnyomásnak, kissé fellélegeztek az emberek. Ez volt az az időszak, amikor mindenki tenni akart valamit a haza érdekében.

Országsszerte különböző egyesületek alakultak. Ekkor alakult meg Szigetváron is az un. "Olvasó Egylet", melynek alapítólevelét 104-en írták alá. A tagok létszámának 98 %-a iparos, a többi kereskedő és értelmiségi.

Az Egylet a kossuthi eszméktől átítatva, a hazasze-

retetre való nevelés céljából alapították. Az Egy-
let elnöke Bárvárt Antal órás. Az Egylet tiszte-
letbeli elnökének Kossuth Lajost választották, aki
ezt a tisztséget el is vállalta, és 1870. március
4-én egy 25 oldalas levelet intézett az Egylethez
Torinóból./A levél a Zrinyi Múzeumban megtalálha-
tó./ Ebben a levélben Kossuth Lajos méltatva Sziget-
vár dicsőségét a mindenkeri és őszinte hazaszere-
tetre bűzdit. Az Egyletben nagy gondot fordítottak
a tagok politikai, és kulturális nevelésére.

Székhelyük a jelenlegi kultúrház helyén állott, 12
politikai lap, 3 szépirodalmi folyóirat, és 1 szak-
lap járt rendszeresen az Egyletnek. 1920-ban már
341 tagja volt az Egyletnek, és nevüket "Szigetvá-
ri Keresztény Olvasó Egylet"-re változtatták. Las-
san összetételében is eltolódás történt, és kezde-
ti célkitűzései is megváltoztak. A hozzáfűzött nagy
reményeket nem váltotta be, végül az 1930-as évek
végén felbomlott.

A szigetvári iparosság kulturális tevékenysége m el-
lett a mozgalmi életnek is komoly tradíciója van, és
1894-től pontosan nyomonkövethető. 1890. után megerősö-
dő szociáldemokrata párt marxista nézetei is elter-
jedtek, és több párttagnál hasonló nézeteik miatt
házkutatásokat végeztek. Több kisebb egyesület alakult,
amelynek elsődleges célja a tagok politikai felvi-
lágosítása volt. 1904-ben megalakul a "Munkás Egy-
let". 1906-ban az "Építők Szakegyesület"-e, Deák Ist-
ván vezetésével. 1907-ben létrehozták a szabómunká-
sok szakegyesületét, majd, 1912-ben újabb "Építő Szak-
egyesület" alakult.

Az egyesületekhez rendszeresen Pécsről járnak ki elő-
adók, akik a szocialista és kommunista gondolatok

elmélyítésén fáradoznak. Sokat járt ki Szabó József párt titkár és Dr. Hajdú Gyula is. /Ma az E.L.T.E. Jogtudományi Karán tanszékvezető./

A helyi szociáldemokrata párt vezetője Gyenis Ferenc volt, egyike a legképzettebb párttagoknak. /Gyenis elvtársnak ebben az időben sokszor bujdosnia kellett, és nem egyszer a nagyapám rejtegette : a Szerző/ Vele együtt dolgozott Péter János cápógyári munkás is, valamint Szulimán Mihály ács, és Tursics Imre nyomdász. 1919-ben a Tanácsköztársaság idején ők voltak azok, akik elsőnek siettek a Vörös Hadseregbe.

1921-ben Tursics nyomdájában készítették az illegális röpiratokat. A munkát Matusán Béla vezette. A röpiratok elszállítását Sárdi János, és Péter Gyula munkások végezték. 1921. végén Péter Gyulának és Sárdi Jánosnak az üldözés elől emigrálniuk kellett Jugoszláviába. Majd a Bécsben lévő illegális kommunista párt felrendelte őket, és mind a ketten pártiskolát végeztek. Innen Péter Jánost Makk Mihály álnéven többedmagával /Berki Fülöp, Csorba Mária, Györki Mária/ Budapestre küldték pártot szervezni. 1922-ben a Gül-Baba utcában lévő szervezetüket a rendőrség leleplezte, de Péternek és Berkinek sikerült megmenekülni.

1923-ban Pétert szervezkedés közben letartóztatták, és egy évre bebörtönözték, csak 1924-ben került vissza Szigetvárra. Állandó rendőri felügyelet alatt tartották, így tovább dolgozni nem tudott, sőt munkahelye sem volt, alkalmi munkával tengette életét. 1942. május 1-én Péter Gyula a büntető-századdal a szovjet frontra került, ahonnan 1944-ben súlyos beteg került haza, a felszabadulás Barcsra érte, ahol sokáig aktívan dolgozott.

Szigetvár munkásságának körében jelenleg is szervezett és aktív pártélet folyik.

VI. K Ö Z L E K E D É S , K E R E S K E D E L E M .

1./ K Ö Z L E K E D É S :

Mint minden település fejlődésére, úgy Szigetvárra is nagy hatás-al volt az ország vérkeringésébe való bekapcsolódása. A kedvező közlekedési feltételek fellen-
dítették a kereskedelmi életet. Ez utóbbi pedig a gaz-
dasági életben éreztette hatását. Szigetvár közlekedé-
sében a település "belső" közlekedésén túlmenően fon-
tosabb szerepet játszott a "külső" közlekedés, amely
révén kapcsolatba került a környező településekkel.

A "belső" közlekedés párhuzamosan fejlődött a város ut-
cahálózatának kialakulásáv al, de a település kicsiny
volta miatt soha nem volt szervezett. A nagyobb váro-
soktól eltérően Szigetváron még mindig hiányoznak a tö-
meges személyszállító eszközök -villamos, városi autó-
busz stb- bár a város területén 9 irányból futnak ösz-
sze közforgalmú útvonalak. A legforgalmasabb útvonal a
várost Ny-K irányban átszelő 6.számú főközlekedési út-
vonat, valamint a Kaposvár, illetve Brávfok felé hala-
dó másod és harmadrendű útvonalak. A közlekedés zöme az
említett közúton, és a várost érintő Pécs-Barcs-Nagy-
kanizsai, illetve Szigetvár-Kaposvár közti vasútvonala-
kon bonyolódik le. A közúton a forgalom nagyrészt a
12.sz. Autóközlekedési Vállalat tehergépkocsijai, il-
letve autóbuszai segítségével bonyolódik le.

A várossá nyilvánítás óta főleg az autóbusz forgalom sú-
rúsdott, amely Szigetvárról, mint központból viszi,
illetve hozza az utasokat. A Szigetvárt érintő tömeges
személyszállító eszközök tranzit forgalma 1966 óta
ugrásszerűen növekedett, a fejlődő város elsősorban i-
degenforgalmi nevezetességeivel vonzza a látogatókat.

A csatolt községeken áthaladó autóbuszok viteldiját helyi járat tarifával számítják, azontúl a távolsági viteldij tarifa van érvényben. Az autóbusz forgalmat, mintegy 15 darab autóbusz bonyolítja le.

A közútak közül a 6-os műút 120 évvel ezelőtt készült, a többi mellékútvonal 30-80 éves multra tekinthet vissza. Burkolatukat többször javították, jelenlegi állapotuk országos viszonylatban is kielégítőnek mondható. Szigetvár és a környező települések teherfuvarozási igényeit ugyancsak a 12.sz. Autóközlekedési Vállalat Szigetvári Kirendeltsége végzi. A fuvarozások során főleg Szigetvár mezőgazdasági és ipari termékeit szállítják, valamint építőanyagokat.

Itt kell megemlíteni, hogy Szigetvár nagy riválisai a közlekedést illetően Pécs, és Barcs voltak. Horvátországgal való kereskedelem során Barcs kezdett igen előretörni, ezen fejlődésben az 1945 utáni kialakult kedvezőtlen pozíciói okozták meg. Addig Pécs megye székhely, sőt Dunántúl központja révén komoly közlekedési pozíciókra tett szert Szigetvárral szemben.

Szigetvár közlekedésében igen döntő szerepet játszik a vasúti közlekedés. Szigetvár a vasúti vérkeringésbe 1868. május 2-án kapcsolódott be, ebben az évben nyitották meg a Darmstadti Iparbank és a Crammerklett Nürnbergi cég segítségével megépült Pécs-Barcs közti vasútvonalat. A vasúti forgalomba való bekapcsolódás nagy lendületet adott Szigetvár ipari és kereskedelmi életének. A századforduló végén egyre több szó esett arról, hogy Szigetvár a megyeszékhellyel Kaposvárral vasútvonallal kössék össze. 12 évi vajúdas után végre elkészült az újabb vasútvonal és 1902. november 8-án adták át a forgalomnak. Ez utóbbi vasútvonal a Pécs-Barcs közti vasútvonalnál kisebb jelentőségű, de Szigetvár

fejlődése szempontjából ez is lendítőerőként hatott. A vasútvonalak megnyitásától kezdve azok személyi és teheráruforgalma csak növekedett, ezen megállapítást az alábbi évek vasútforgalmi adatainak táblázatszerű összefoglalásával kívánom alátámasztani:

SZIGETVÁRI ÁLLOMÁS SZEMÉLYFORGALMA :

Év :	Eladott jegyek /db/ száma:	Fizető utasok száma: /db/
1892.	76.842	76.842
1912.	182.673	182.673
1932.	186.386	186.386
x		
1960.	268.023	537.075
1962.	259.906	575.156
1964.	288.551	593.726
1966.	281.361	584.213
1967.	293.526	589.357

x 1960-tól az eladott jegyek db.száma és a fizető utasok száma közti különbség abból adódik, hogy heti és havi-jegy ok db számra csak egyet tesznek ki, de többszöri utazásra jogosítanak.

SZIGETVÁRI ÁLLOMÁSRA ÉRKEZŐ FONTOSABB TEHERÁRUK
t-ban.

	1960.	1962.	1964.	1966.	1967.
kő-kavics	26.382	35.460	29.010	36.915	38.620
szén	16.847	10.363	12.856	17.620	18.100
műtrágya	2.123	2.516	2.810	2.915	2.756
Cement	6.713	10.013	12.120	15.810	16.000
	11.880	2.120	3.512	4.331	4.560
gázolaj, Benzin	1.724	1.811	1.920	2.015	2.530
homok	2.633	3.827	3.850	4.100	3.956
egyéb te- herárú	1.500	936	1.240	852	1.052

SZIGETVÁRRÓL ELKÜLDÖTT FONTOSABB TEHERÁRUK t-ban.

	1960.	1962.	1964.	1966.	1967.
gabona	543	4.036	2.147	2.315	2.515
zöltség	856	353	116	632	936
cukorrépa	10.715	9.310	12.203	12.800	13.510
rönkfa	1.491	631	210	520	830
élő és vá- gott állat	2.926	2.508	843	986	946
tégla	9.656	3.870	5.832	5.670	5.563
széna	368	4.979	4.126	4.200	4.382
örlemények	2.917	7.088	5.923	6.810	6.900

FELADOTT ÉS LEADOTT SZEMÉLYFOGGYÁSZ q - ban.

	1960.	1962.	1964.	1966.	1967.
Feladott poggyász	1.320	1.739	1.868	2.038	1.910
leadott poggyász	1.401	1.450	1.474	1.793	1.656

/A fenti táblázatok adatait a Szigetvári Állomásfőnökség bo-
csátotta rendelkezésemre./

A vasúti közlekedéssel kapcsolatban meg kell említeni az állomáson áthaladó vonatok számát is. Amíg 1868-ban napi két személy, és ugyanannyi tehervonat volt, ez a szám 1902-re napi öt személy, és hat tehervonatra emelkedett, 1968-ban pedig rendszeresen tizenhárom személyvonat, és tizenöt tehervonat hagyja el naponta az állomást.

Ugyancsak itt kell megemlíteni azt is, hogy a Kaposvár felé közlekedő vicinális vasutat - a gyér forgalma és lassúsága miatt - meg akarják szüntetni, helyébe intenzívebb autóbusz és teherautó forgalmat akarnak beállítani.

2./ K E R E S K E D E L E M .

A gazdasági élet, valamint a közlekedés fejlődésével párhuzamosan Szigetvár kereskedelmi élete is fellendült. A kereskedelemről szóló első konkrét feljegyzéseink a XVI. századból valók, ekkor ugyanis I. Ferdinánd hús és italmérési, valamint bór felvásárlási jogot adott a városnak. Ettől az időtől kezdve a kereskedelem az iparral párhuzamosan fejlődött. Szigetvár ipari termékei a kereskedelmi élet forgatagába kerültek. A XIX. században a bel-
földi kereskedelmen kívül a szomszédos Horvátországgal is élénk kereskedelmet folytattak a Szigetváriak. A szigetvári cipészek, szűcsök, csizmadiák termékei igen keresettek voltak a piacon. A kereskedelem növekedésével nőtt a kereskedelemben foglalkoztatottak száma is. /Ld. Lakosság foglalkozás szerinti megoszlása című fejezetben./

A két világháború a kereskedelemben is negatívan éreztette hatását. A kereskedelem ugrásszerű megnövekedése az 1945. utáni időszakra tehető. Az utóbbi 10 évben Szi-

getvár kiskereskedelmi árúforgalma gyorsabb ütemben növekedett, mint Baranya megyéé. Az árúvásárlás szám-
szerű R-értékét tekintve /fogyasztói fogyóáron/ 1965-
ben 81 %-kal volt több, mint 1957-ben, és 31 %-kal volt
több, mint 1960-ban. Az élelmiszer-forgalom 46 %-kal,
a vegyesiparcikk forgalom 53 %-kal, a ruházati cikkek
forgalma pedig 19 %-kal haladta meg 1965-ben az 1960-
as év forgalmát.

A KISKERESKEDELEM ÁRUFORGALMI ÖSSZETÉTELE 1965-ben.

Megnevezés	1965.évi árúforgalom: Szigetvár forgalmának megoszlása % - ban :				
	millió R-ban:	1960 év %-ban		1960.	1965.
		Szigetváron	Baranya megyében	é v b e n	
bolti é- lelmiszer:	32,7	146	142	25,3	26,4
vendéglá- tás :	13, 2	118	139	12,6	10,8
élelmiszer összesen:	45,9	137	141	37,9	37,7
ruházat :	28,8	119	106	27,4	23,7
vegyes- iparcikk :	46,9	153	148	34,7	38,6
iparcikk összesen :	75,8	138	127	62,1	62,3
kiskereske- delem összesen :	124,7	137	134	100,0	100,0

A vendéglátó kereskedelem alacsony volta azzal magya-
rázható, hogy a szigetvári vendéglátó üzemek nem min-
den esetben elégítik ki a közönség igényeit. Az árúfor-
galom növekedését elősegítette a bérből és fizetésből

élők magasabb aránya, valamint az, hogy a környező közösségek lakossága előszeretettel vásárolt Szigetváron.

Szigetváron az egy lakásra jutó eladás értéke: 1965-ben 12.600.- Ft., 49 %-kal több, mint a megyében, megelőzve Pécs és Mohács városokat is.

EGY LAKÓSRA JUTÓ ÁRUFORGALOM 1965-ben.

Megnevezés	Megyében:		Szigetváron:		Szigetvár a megye %-ában:
	Ft-ban:	1960.év %-ban:	Ft-ban:	1960.év %-ában:	
bolti élelmiszer :	2.743	138.	3.373	139	123
vendéglátás	1.481	135	1.363	113	92
élelmiszer összesen:	4.224	137	4.736	130	112
ruházat :	1.694	103	2.975	114	176
vegyesipar-cikk :	2.504	144	4.845	146	193
vegyesipar-cikk összesen:	4.198	124	7.820	132	186
kiskereskedelem összesen:	8.422	130	12.556	131	149

Az egy lakásra jutó bolti forgalom tekintetében Szigetvár 1965-ben az ötödik helyen áll a megyében. 1966-ban pedig a harmadik helyen. 1965-ben Szigetváron 42 bolt volt, kevesebb, mint egy évtizeddel előtte, de a boltok minőségi változáson mentek át. A kisebb vegyes-kereske-

reskedéseket modern szaküzletek és önkiszolgáló boltok váltották fel.

A felsorolt tényezők Szigetvár városias jellegét erősen megnövelték. Jelenleg a vendéglátóipar színvonalának emelésén fáradoznak, amelynek korszerűsítését a növekvő idegenforgalom is igényli. Szigetvár kereskedelmi életének fejlődése a legjobb úton halad, és a fiatal városnak olyan gazdasági ágazata, amely megyei viszonylatban is kiemelkedő teljesítményt produkál.

Fokozatos fejlesztésével az eddigi eredmények tovább növelhetők.

VII. SZIGETVÁR EGÉSZSÉGÜGYI ÉS KULTURÁLIS FUNKCIÓI.

1. EGÉSZSÉGÜGY :

Szigetvár joggal nevezhető Somogy megye D-i és Baranya megye Ny-i részének egészségügyi és kulturális központjának. Ahhoz, hogy ez a tisztes cím megillessen, Szigetvárnak komoly versenyt kellett folytatni a környező nagyobb településekkel, Barccsal, Nagyatáddal, Szentlőrincel, és Csurgóval. A verseny során az említett települések mindegyikét maga mögé utasította.

Szigetvár elsőrendű egészségügyi objektuma a kórház. 1896-ban alapították, kisebb átalakításoktól eltekintve, ma is ^{az} eredeti formájában találjuk.

Szigetvári Kórház

A kórházban három osztály működik; sebészet, nőgyógyászat, és belgyógyászat. A kórház a maga száz ágyával kevésnek bizonyul, sőt egy gyermekgyógyászati osztály felállítása is sürgős lenne. Gyermekgyógyászat szempontjából minden szakorvosi ellátást Pécsen végeznek. Legújabban fogászati szakrendelést is végeznek a kórházban.

A kórház aránylag szűk keretei ellenére is jó hírnévre tett szert a környéken. A kórházban tizennégy szakorvos végzi el a különböző orvosi teendőket, s jelenlegi igazgatója Dr. Virágh Sándor belgyógyász. A kórház elsősorban a város és a járás betegellátását végzi, de nem ritkaság a távolabbi helyekről érkező beteg sem.

A SZIGETVÁRI KÓRHÁZ ADATAI :

Év :	Ágyak	Elbocsátott betegek	Ápolási napok	Ágy kihasználás
	s z á m a :			
1960.	100	3.322	32.040	87,5
1965.	100	2.900	33.236	91,1
1966.	100	3.122	36.412	95,4

Szigetvár egészségügyi ellátottságához szervesen hozzátartozik a TBC- és Nemibeteg Gondozó Intézet, valamint a közelmúltban épült Körzeti Orvosi Rendelő. A járóbeteg ellátást részben a kórház, de főleg a négy körzeti orvos végzi. Egy-egy körzeti orvosra kb. 2.600 beteg jut.

A járóbeteg ellátás évről-évre növekszik, az emelkedett életszínvonal következtében az emberek többet adnak sa-

ját egészségükre, és gyakrabban fordulnak orvoshoz.

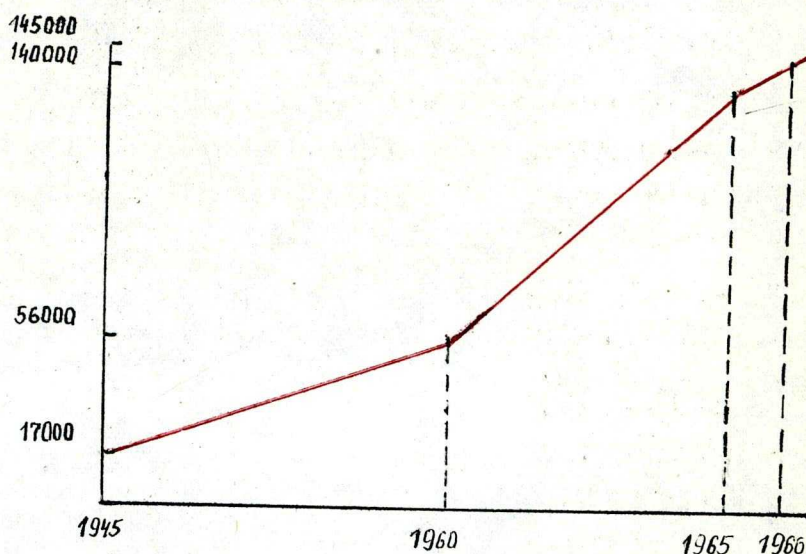
Év : Járóbeteg :

1954. 17.000

1960. 56.000

1965. 140.000

1966. 145.000

A járóbeteg ellátásnak 48 %-át laboratóriumi körülmények között végzik. Ezek az elábbiak :

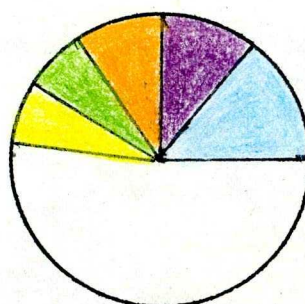
14 % fogászat

10 % sebészet

10 % nőgyógyászat

8 % röntgen

6 % belgyógyászat

fogászat

sebészet

nőgyógyászat

röntgen

belgyógyászat

A betegségek megelőzésében jelentős szerep jut a TBC. Gondozó Intézetnek. A legutóbbi négy évben a szűrővizsgálatokon átesettek száma ugrásszerűen megnövekedett.

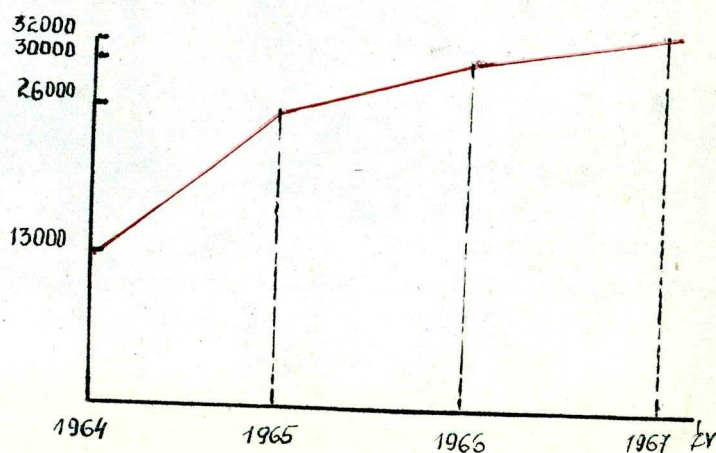
év : szűrővizsgálatok száma :

1964. 13.000

1965. 26.000

1966. 30.000

1967. 32.000

A szűréseket a járás és a város területén végzik. Jelenleg a járás területén Szigetvárral együtt 200 TBC-st tartanak nyilván.

A város orvosi ellátottságát javítja a kiterjedt üzem-orvosi, védőnő-hálózat, és az igen jól felszerelt gyógyszerár. A nagyobb üzemek üzemorvossal rendelkeznek. A város területén 5 védőnő látogatja rendszeresen a csecsemőket. 1963. óta bölcsőde is működik, a bölcsődékbe járó kisgyermekek száma az utóbbi években megkétszereződött. 1967-ben 40 csecsemő bölcsődei ellátásáról gondoskodtak.

2./ SZIGETVÁR KULTURÁLIS HELYZETE

A fejezet bevezetőjében Szigetvárról, mint egészségügyi központról beszéltem, a továbbiakban a művelődésügy jelenlegi helyzetével kívánok foglalkozni.

A népesség című fejezetben a lakosság műveltségi szintjének tárgyalásakor megállapítottuk, hogy Szigetváron az iskolázott egyének száma a megyei átlagot felülmúlja.

Az alsófokú oktatási intézmények gyökerei a múlt század közepéig vezethetők vissza, ekkor alapították az első óvodát a templom mellett. 1949-ig itt működött, ekkor telepítették át a Rákóczi utcába, a volt "Káta" fölé vendéglő helyére.

Az óvodások számának gyors növekedése egy újabb óvoda megnyitását tette szükségessé. Eszerint jelenleg Szigetváron két óvoda működik.

OVODÁK ADATAI :

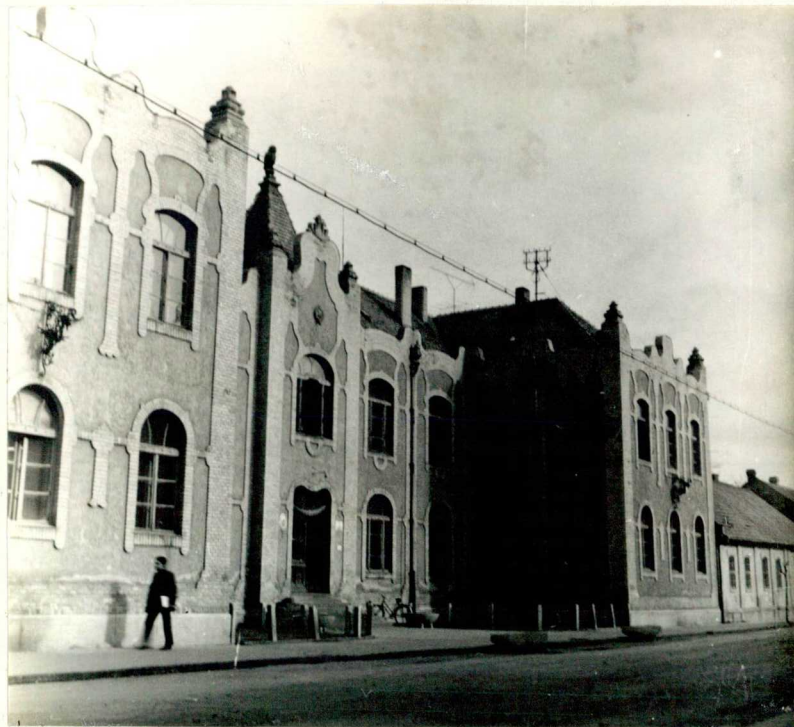
Megnevezés :	1962.	1963.	1964.	1965.	1966.	1967.
ovodák száma :	2	2	2	2	2	2
ovodás gyer- mekek száma:	151	165	155	143	145	160
ovónők száma:	9	10	10	10	10	10
ovodai férőhelyek száma:	163	166	166	166	166	166
kihasználás %-ban :	92,6	99,4	93,4	86,1	86,5	98,4

Az általános iskola, illetve az általános iskolai oktatás a korábbi elemi iskolákból nőtt ki magát. A jelenlegi általános iskola két épületben található, az egyik a volt elemi iskola bővített formában, a másik az 1905-ben készült "Elza Polgári Leányiskola" épületében működik. Az 1950-es évek helytelen népesedéspolitikája következtében az iskolaköteles tanulók száma ugrásszerűen megnövekedett, így az iskolák bővítésére került sor.

Általános iskola

Az általános iskola mellett Szigetváron a korábbi Fiu Polgári Iskola helyén 1953. óta Gimnázium működik. A város, és főleg a járás községeiben lakó fiatalok számára nyújt továbbtanulási lehetőséget. Jelen pillanatban több millió Ft-os beruházással a Gimnázium bővítésén fáradoznak.

Zrínyi Miklós Gimnázium

Járósi Könyvtár

SZIGETVÁRI ISKOLÁK FONTOSABB ADATAI

Megnevezés	1960/61	1962/63	1964/65	1965/66	1966/67
------------	---------	---------	---------	---------	---------

Általános iskola:

Osztálytermek száma:	25	25	25	26	26
Tanulók száma:	1.323	1.493	1.463	1.445	1.456
Tanerők száma:	60	63	64	66	66

Gimnázium:

Osztálytermek száma:	8	7	11	12	12
Tanulók száma:	287	360	449	495	510
Tanerők száma:	14	17	20	20	21

Egy osztályra jutó ált.isk.tanuló:	53	60	59	55	58
Egy osztályra jutó középisk.tanuló:	36	51	41	41	42

Egy tanárra jutó tanuló:

Általános iskola:	22	24	23	22	22
Gimnázium :	21	21	22	25	24

Az említett iskolákon kívül Szigetváron ipari tanuló intézet is működik, ahol a helyiiparban szükséges tanulók képzése folyik. Az oktatást az általános és középiskolai tanárok bevonásával végik, és szakoktatók segítségével.

Szigetvár Kulturális életéhez szervesen hozzátartozik a Járási Kulturház, a maga színvonalas rendezvényeivel. /pécsi színészek tartanak rendszeresen előadást./

Feltétlenül meg kell említeni a 42. millió Ft. költségvetéssel épült 476 férőhelyes filmszínházat, és a Városi Könyvtárat.

Szigetvári Filmszínház.

Az előbbi táblázatok a kulturális intézmények fontosabb adatairól tájékoztatnak :

MŰVELŐDÉSI HÁZ ADATAI :

Megnevezés :	1957.	1960.	1965.	1966.	1967.
Ismeretterjesztő előadások száma:	17	22	52	50	54
látogatók száma:	2.700	2.264	8.802	8.700	8.900
Műsoros estek száma:	15	50	42	45	43
látogatók száma:	3.755	14.733	18.286	19.013	19.216
Művelődési Ház össz. látogatóinak száma:	14.962	74.783	57.250	57.320	60.320

KÖNYVTÁRAK ÉS MOZI ADATAI :

Megnevezés:	1960.	1963.	1964.	1965.	1966.	1967.
Mozsi befogadó képessége :	614	363	363	476	476	476
Heti előadások :	11	7	7	8	8	8
Mozilátogatók száma 1000 főben :	134	99	92	119	120	130
Könyvtárak száma:	4	4	3	3	3	3
Könyvtári kötetek száma 1000 kötetben:	10	11	20	14	15	16
Beiratkozott olvasók száma:	1.473	1.678	1.767	1.763	1.740	1.800

Az intézményes kulturális lehetőségeken túl említésre méltó az a tény, hogy Szigetváron 2.100 család rendelkezik rádióval, és 876 család tv-készülékkel. A családok 58 %-ba jár napilap, vagy folyóirat.

A város területén pezsgő sportélet folyik. Számos Sport Egyesület működik, legeredményesebb az NB I-es Női Kosárlabda csapat.

A várossá nyilvánítás óta egyre nagyobb beruházásokat fordítanak egészségügyi és kulturális fejlesztésre, melynek nyomán az egyre nagyobb eredmények szinte napról- napra szemünk elé tárulnak.

VIII. SZIGETVÁR IGAZGATÁSI SZEREPKÖRE ;

Szigetvár természeti és különböző gazdasági potenciáljai a legrégibb történetétől kezdve arra predesztináltak a települést, hogy bizonyos igazgatási szerepkört töltsön be. Szigetvárnak ezen szerepköre mindig megvolt, csak a különböző történelmi időszakokban változott, hol bővült, hol pedig kisebbre zsugorodott.

Ha történetét figyelmesen tanulmányozzuk, láthatjuk, hogy elég korán, a XV. században már városi jogokkal rendelkezik. A legkiterjedtebb igazgatási területe a török időszakban volt. A hódoltság első éveiben már járási székhely, /nahia,/ 1571-ben megyeszékhely /szandzsák/ lett, sőt egy bizonyos időben -csak átmenetileg- tartományi székhely, /pasalik/ hatáskörével is rendelkezik.

A visszafoglalás után rohamosan fejlődik, a környező településekkel szemben vezetőhelyét sikerült megőriznie. A felszabadulás előtti közigazgatási beosztás szerint Somogy megyéhez tartozott, és a hasonló nevű járás székhelyének közigazgatási feladatait látta el. A többi járási székhelyekhez viszonyítva is első helyen állt, sokan Dél-Somogy megye központjaként emlegetik.

1950. június 30-án területi átrendezés folytán Baranya megyéhez csatolják. Jelenleg is járási székhely, 45 község felett gyakorolja igazgatási szerepkörét. Joggal nevezhető a járás politikai, gazdasági és kulturális központjának.

A város a maga vonzás körzetével /járásával/ szorosan hozzátartozik ahhoz a nagyobb gazdasági régióhoz, amelynek központja Pécs.

A járás ügyeit a járási tanács, míg a város ügyeit a városi tanács irányításával végzik. Szigetvár központi szerepének a várossányilvánítás óta egyre nagyobb lehetőségei nyílnak. A tervezett országos szintű közigazgatási átrendeződés során is az alrégió központjának szerepét szánják neki. Mindezek újabb lehetőséget biztosítanak a fiatal város nagyobb arányú fejlődésének.

IX. IDEGENFORGALOM

Szigetvár történelmi nevezetességű műemlékei a látogatók ezreit, tízezreit vonzzák. Ez a ritka történelmi nevezetességű hely sokáig mostoha gyerek volt, csak az 1950-es évek végén kezdtek kellőképpen helyreállítani egyes műemlékeit, elsősorban a várat, és méltóképpen proponálni a hazai és külföldi közönség előtt.

A látogatók áhitattal szemlélik a helyreállított várat a barokk toronnyal, valamint a Zrínyi Múzeum emléktárgyait. A nemrég feltárt termálviz biztosította fürdési lehetőség is nagyszámú közönséget vonz. Már sokan Harkány vetélytér-saként emlegetik, 1970-re pedig egy fürdő-kombinátot terveznek a vár északi oldalához. A rohamos fejlődésnek indult város rendezett parkirozott utcái, és terei jó benyomást gyakorolnak az ideérkező vendégekre.

A nemrég felállított Tinódi szobor, valamint az 1968. szeptember 8-án leleplezett Zrínyi lovasszobra új színfolt a város idegenforgalmi nevezetességei között.

Az egyre nagyobb számban érkező hazai és külföldi vendégek elhelyezéséről és összkomfortos kiszolgálásáról az Idegenforgalmi Hivatal mellett a nagy ütemben fejlődő vendéglátóipar is gondoskodik. A husz férőhelyes fogadó, a várban lévő 6 turista szálló, valamint a városi fizetővendég szolgálat kényelmes szállás lehetőségeket biztosít. Az egyre bővülő igények kielégítése érdekében jelenleg egy új szálloda tervezési munkálatain dolgoznak.

IDEGENFORGALOM ADATAI :

Megnevezés :	1960.	1962.	1963.	1964.	1965.	1966.	1967.
férőhelyek száma:	11	136	201	194	213	263	253
vendégek szá- ma:	748	6203	11746	13350	14482	15200	14690
vendégnapok száma:	2426	14501	23078	21288	25258	29480	26310
várlátogatók száma:	12300	20510	31530	39650	40460	50200	42700

A további fejlesztés során Szigetvár rangja mellett, formájában is teljesen városias jelleget ölt, külsőségeiben is hirdotve történelmi jelentőségét, és nagyságát.

*Plebónia templom
/műemlék/*

FELHASZNÁLT IRODALOM

Mendl Tibor :	Általános település földrajz
Lekrich Edit :	Esztergom a dorogi ipar- vidék központja
Molnár Imre :	Szigetvár /1958/
Németh Béla :	Szigetvár története /Pécs 1903/
Dr. Pinz Gyula :	Európa Városai /Pécs 1923/
Dr. Bulla Béla :	Magyarország természet- földrajza /Bp. 1962./
Szentirmai Tibor:	Szigetvár nagyközség településföldrajza / 1935 /
Dr. Kapronczai József:	Adatok a Zselic termé- szetföldrajzához
Bacsó Nándor :	Magyarország éghajlata

Baranya megyei Statisztikai Zsebkönyv 1966.

Országos Mezőgazdasági Statisztikai Zsebkönyv 1966.

Területi Statisztikai Zsebkönyv 1968.

Üzemek, Intézmények közleményei.

TARTALOMJEGYZÉK

Bevezető

I.	<u>A település története</u>	2	oldal
	1./ A legrégibb időktől 1945-ig	2	
	a./ A legrégibb idők története	2-3	
	b./ A honfoglalástól a török időkig	3-7	
	c./ Szigetvár a török uralom alatt	7-8	
	2./ Szigetvár 1689-1945-ig	8-10	
	3./ Szigetvár napjainkban	10	
	4./ Szigetvár művészeti ágakban	11	
	a./ Irodalmi emlékek	11-12	
	b./ Képzőművészeti emlékek	12	
II.	<u>A település morfológiai kialakulása</u>	13-26	
III.	<u>A népesség alakulása, népmozgalom</u>	26-28	
	1./ A lakosság nemek szerinti megoszlása	28-32	
	2./ A lakosság műveltség szerinti megoszlása	32-33	
	3./ A lakosság foglalkozás szerinti megoszlása	33-35	
	4./ Népmozgalom	35-36	

IV.	<u>Szigetvár mezőgazdasága</u>	37	oldal
1./	Földrajzi helyzete	38	
2./	Geológiája	38-39	
3./	Éghajlata	39	
a./	Hőmérséklet	39-43	
b./	Napfénytartam	43	
c./	Felhőzet	43	
d./	Szélviszonyok	44	
e./	Légnyomás	44	
f./	Csapadék	45	
4./	Vízrajz	45	
5./	A mezőgazdaság fejlődésének törté- neti áttekintése	45-46	
A./	A mezőgazdaság története a meg- régibb időktől napjainkig	46-50	
B./	A mezőgazdaság mai helyzete	50-54	
a./	Munkaerőgazdálkodás	51-54	
b./	Talajerőgazdálkodás	54-55	
c./	Szántóföldi növénytermesz- tés	55-57	
d./	Kertészet	57-58	
e./	Állattenyésztés helyzete	58-60	

V.	<u>Szigetvár ipari élete</u>	61-63 oldal
1./	Cukorgyár	63
2./	Üveghuta	63
3./	Dohány és Szivarkagyár	63
4./	Kékfestőüzem	63
a./	Hoch Festőüzem	63
b./	Kardos Festőüzem	63-64
5./	Nyomdaipar	64-66
6./	Szódagyártás	66
7./	Szigetvár villamosítása	66-67
8./	Tejüzem	67-68
9./	Malomipar	68
a./	Vár melletti öreg malom	68
b./	Weisz féle malom	68-69
c./	Fehét /Fischmann-féle/ malom	69-72
10./	Téglagyár	72-73
11./	Fűztelep	73-74
12./	Cipőgyár	74-78
13./	Konzervgyár	79-85
14./	GELKA	85
15./	Keverőüzem	85
16./	Szigetvári ÉPÍTŐ KESZ	85-86
17./	Szigetvári Műszaki és Fémipari Vállalat	86-87
18./	Sütőipari Vállalat	
a./	Szigetvár iparosságának kul- turális és mozgalmi élete	88-91

VI.	<u>Közlekedés, kereskedelem</u>	92	oldal
	1./ Közlekedés	92-96	
	2./ Kereskedelem	96-99	
VII.	<u>Szigetvár egészségügyi és kulturális funkciói</u>	100	
	1./ Egészségügy	100-103	
	2./ Szigetvár kulturális helyzete	103-109	
VIII.	<u>Szigetvár igazgatási szerepköre</u>	110-111	
IX.	<u>Idegenforgalom</u>	112-113	

